

בהרון ומפורד	כמו הטל יורד	בלב חכמי ספרד	לדורי הדורים .
בגלוי תוכחת	לבבי קודחת	בשלהביא שחת	בלבות היצורים
והפר היראה	ואמר אל ראה	עשות החטאה	לעות הישרים
והאל לא יתרע	באדם כי ירע	ולו בטוב ורע	שניהם מובחרים
אחן צדק לפועלי	החי צורי וגואלי	ולפני רם ונשא	פני איש לא אשא
וכי במשפטיו אענה	אל אדם לא אכנה	כי כמעט ישאני	נותן רוחי עשני .

ר"ת

עין מחברת צד לז ע"א

דונש

מנחם , לא ברצת דברת , ולא בהשכל פתרת , לעות אדם בריבו ה' לא ראה (איכה ג לה) . באמרך כי הוא חמוה בלא הא , כמו מי האומר שאול ימך עלינו (ש"א יא יב) וגם מפי עליון לא הצא הרעות והטוב (איכה ג לח) , והטוב חמוה פתרת , ולא אמרת האל יעות משפט ואם שדי יעות צדק , ועתה שמע פתרון הפסוקים אשר אמרת בס חמוהים ולא באו בלשון תמיהה , דע כי לעות אדם בריבו , כי לא ענה מלבו , לדכא חחת רגליו , להטות משפט גבר נגד פני עליון (שם ג לג לד לה) , וכה פתרון הפסוקים האלה : כי לא ענה מלבו מרצונו וחפצו , ולא הגה בני איש כמו כן מלבו , לדכא חחת רגליו כל אסירי ארץ בלא עון , וכן כי לא ענה מלבו להטות משפט גבר נגד פני עליון , כי הוא הצור חטים פעלו . נגד פני עליון : והיה ראוי ולומר (נא'ו לחיות) נגד פניו , כמו ד' המסיר על סודם ועל עמורה

גפית ואש מאת ד' (בראשית יט כד) , ואחרי אשר אמר כי לא ענה מלבו לדכא חחת רגליו וכו' להטות משפט גבר , משפטו גור ודינו גמר , כי אמר לעות אדם בריבו ה' לא ראה : פתרון לא ראה לא הפך ולא רצה , וכמוהו בלשון הפך ורצון השמר לך סן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה (דברים יב יג) פתרונו בכל מקום אשר חפץ , ויורה עליו כי הוא לשון הפך הפסוק שאחריו : כי אל המקום אשר יבחר ה' באחד שבטיך שם תעלה עלתיך (שם יב יד) , ואחרי לעות אדם בריבו ה' לא ראה כתוב מי זה אמר ותהי ארני לא צוה (איכה ג לו) , פתרונו [לא] אמרה לא צוה ה' ולא רבר ולא עלתה על לבו לעות אדם בריבו ולעוה משפט גבר ולאמצו על מעשה הרע ואח"כ יענה אותו עליו ודחך משפטו , כי מפי לא הצא הרעות והטוב , ואם האמר איפה המצא כתוב כי ביד אדם כזה למרות ויצרו , ואמר הנה כתוב באור הבקר יעשוה כי יש לאל ידם (מיכה ב א) , וכתוב מידי היחה וזאת לכם למעצבה תשכבון (ישעיה נ יא) , ולבני אדם המבחרים במעשיהם ואין לבורא הירוסם שמו פועל עמיהם , וכן כתוב ראה נתתי לפניך היום את דחיים ואת חטוב ואת המות ואת הרע (דברים ל טו) , וכמו כן נאמר לקין הלא אם תשיב שאת ואם לא תשיב וכו' (בראשית ד ז) , פתרונו אלק משך המעשה ומשפטיו , ואתה תמשל בו אם טוב ואם רע , ואם האמר והלא כתוב עושה שלום ובורא רע (ישעיה מה ז) , ואמר אין הרע הוה במעשה האדם , הרע הוה נגע הוא , והשלום יורה עליו , אשר הוא כמו ונתתי שלום בארץ (ויקרא כו ו) , והרע כמו והשבתו היה רעה מן הארץ (שם) , וכתוב וגם הוא חכם ויבא רע (ישעיה לא ב) , וכמו שהנגעים נקראו רע , כן נקראו הנעימים

טוב . כמו כן קראם אייב רע ומוזן , באמרו גם אה הטוב נקבל מאת האלהים ואת הרע לא נקבל (אייב ב י) . והרעות והטוב בספר קנות הם הם מעשה בני האדם אשר לא יצאו מפי צור יולדם . ובוה (בכ"י ובו) נגלה כי אין מפי עליון לא חצא הרעות תמוה . לאמר המפי עליון לא חצא הרעות והטוב , וכמו כן לפתרון לא יתכן לומר היי' לא ראה כפשר ה' לא ראה . וכאשר מצינו עדים נאמנים על דברינו במקרא , כך מצינו עד צדק במשנה , האמור הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים , שנאמר ועתה ישראל מה י"י אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה (רברים י ב) . והיראה היא יסוד מעשה הטוב , והתבונן בפרס יבוא יום קשוב , ותהיה כעץ רענן רטוב .

והתיר נאסרים	ואסר מותרה	בפתרונו מרה	ולו בויו"ו יקרא
ורגזו ההרים	כשכור נע ארץ	לכלה ולחרץ	על זה הפרץ
מלאכתם בדברים	וזמית דלת הפר	וחמא ניב שפר	והמליך חט ספר

דונש

עין מחברת לא צד III ע"א

ר"ת

אשר לא חומה (ויקרא כה ל) . והנבואת בחלק אחד לא יש בינינו מוכיח (אייב ט לג) . עם אשר לא יערה והפרח (שמות כא ח) , אמר לא כרעים (ויקרא יא כא) , אשר לא חומה (שכ כה ל) . ובפתרון הוה אסרתה את הדומת . והתרתה את האסור , ושיחזה המקנה והמסכר . כי אין מאלו הלאוין הארבעה אשר פתרונם לשון בל כי אם לא יש בינינו מוכיח . והשלשת נכתובין באלף ונקראין בויו"ו , והם נחובים במסורת עם אלה : בכל צרתם לא צר (ישעיה סג ט) , ימים יוצרו ולא אחר בהם (תלים קלש פז) , ולא אנחנו וזבחים (עזרא ד ג) , ולא נכתבו עלילות (ש"א ב ג) . הרבית הגוי לא הגדלת השמחה (ישעיה ט ז) , הוא עשאנו ולא אנחנו עמו וצאן מרעיתו (תלים ק ג) , הן יקמלני לו אידול (אייב יג טו) , קללת חנם לא תבא (משלי כו ב) . כל אלה עם אשר לא יערה (שמות כא ח) , אשר לא כרעים (ויקרא יא כא) , אשר לא חומה (שם כה ל) , נכתבין באלף ונקראין בויו . והפסוק אשר הבאת כמס לא יש בינינו מוכיח , כאשר יכתב בלמ"ד אל"ף , כן יקרא באל"ף , והתבונן באל"ף , וכן האלף .

אמר יעקב , נשגבה פליאה עד כמה על מלא חכמי כדונש אשר חשב כזאת על עם אלהים לשנות בפתרון וקם הבית אשר לא חומה , כי גם קל שבקלים לא היה שופח לפרש וקם הבית אשר בעיר אשר לא חומה לצמיחת , כי בלא חומה לא תוחלש ולא חוצמת , ומי ישגה בזה ? הלא בסמוך לו למעלה כתוב כי ימכר בית מושב ציר חומה , ועליו מוסב וקם הבית אשר בעיר . ובסמוך לו למטה כתוב ובתי החצרים אשר אין להם חומה לא תוחלש כי בייבול יוצא יען איננו בעיר אשר לה חומה , ואשר לו סודות גלויות וחדות חוויות שכח הפסוקים הידועים ליונקים , ועוד הניח מנחם לא הרצח , לא תנאף , לא תגנוב , לא תענה . אשר פתרונם בל . ועוד כמה לאוין באותה פרשה והניחם ולקח שלשה אלה אשר המה הפלא ופלא לפתורם בלשון בל . אך ידע כל איש שכל כי מחכמה שלמה ודעת נעימה כתב אשר לא חומה , יען כי סבה החומה אל החומה ולא אל העיר ולא אל הבית ועיר קטנה או גדולה בכל מקום ישגה . אך כה אטר מנחם בפתרון אשר לא חומה , גם כי אין לה חומה עתה , אדורי שהיתה לה כבר חומה . וגם דרשוהו ונבוחינו , ומנחם בעל הלכות וסברה מחוך דוחק המסרת והמקרא חפש דרך הישרה .

וכן אשר לא כרעים כי דרשוהו דבותינו מתוך דוחק . שירעו וראו שדורגל וחגב ארבה וסלעם שהחריד הכתוב יש להם כרעים שהן קרצולים דרשו לא כרעים ואין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן . ואשר לא יערה תרגמו אנקלים לשני פנים דא לא יקיימינה ליה לאנתו ויפרקינה . וראיתי אני ספר חבור אשר חנר אחד מן הגדולים אשר היו לפנינו אשר נותן כח ופתרון בכל מקרא ומסורת , להייתם אחד . ופתר בכל צרתם לא צר , לא היה צידה כי אם למצירים להם . פרעה לקח ואבר , נבוכדנצר לקח ואבר . ולו בויו"ו

נקרא כמו אנכי בצרה (חלים צא סו) וחקצר נפשי בעמל ישראל (שופטים יו). וכן עשה מנחם באלה והלך לו אחר המקרא לפרש לא באלף, ואחר המסורת לפרש לו בוי"ץ. כי שלשתם בשתי הלשונוֹת משמעתם. ועיקר פתרונם בלשון בל, ולשוֹבוֹתיה למנחם שמתו בל.

ר"ת

עין מחברת דר' ע"ב

דונש

אמר יעקב. אשר אמר דונש כי ש"ת ודל"ת במשרחים יען כי שתיים במתפעלים, כי יאמר מן צדק נצטדק. מן זמן הודמינתון. אף לזאת יודה מנחם. כי במתפעלים תבאנה. אך זה לא שירות ולא מלאכה. אחר כי לא יסבו פני המלה אשר הן בתוכה אנה ואנה. כי בן פתרון בלא הן נבהן. כאשר תראה מסדר מדבר מטפל. כמו מחסדר מחדבר מתחפל, ולכן בממשלה המלכים חמנינה כי באמרו נצטדק הודמינתון איננו מסב את המלה, ולא יקרא משרת בלא סבת פני המלה, ואחז ה' ידעת כלה.

ח ש ס פ ר ג ז ע צ ד ק. וכתבת בספרך ח"ט ספ"ר גו"ע צד"ק, ואין מהם משרת. ויש מהם שנים משרחים ש"ת ודל"ת. וזהו ישרתון בפעל, ויצמיריו (יהושע ט"ד) מן ציר. הצמידנו (שם ט"ב) מן צדה. נצטדק (נר' מד יו) מן צדק. מצטבע (דניאל ד"ב) מן העיש צבוע (דמי' י"ב ט). וזהו ישרת דל"ת הודמינתון לאמרי קדמי (דניאל ב ט) מן זמן. ואם תאמר מה לנו אל לשון ארמית. אומר כאשר לנו ועלינו מדין החכמה לדעת יסוד כל מלה ומשרתיה, כל דקדוק במקרא נפתח וקמץ ודוק ורפה וחסר ומלא, כן עלינו לדעת יסוד כל מלה. ומשרתיה לכל עוברי פניה. ואף כי זמן

בערביה הוא זמן בעברית. ככתוב ואתנה לו זמן (נחמיה ב). ויש לנו אות שלישית שישרת הפועלים כמין ש"ת ודל"ת, והוא ת"ו. וזהו ישרת: יתבדך מן גרך. יסתכל מן סבל, וישתמר מן שמר. והשתוטמנה מן שופטו. והאותיות אלו השלשה דל"ת ש"ת וחי"ו לא ישרת אחד מהם במקום אחד לקרבת מוצאיהם ממוצאי האותיות, לכונד מבטאם על הלשון. ונביא לכל אחד ואחד במקום חברו לבחון ולהעמיד כל איש שכל כי בחכמה ועל צדק הדבר ואמתו. כדאמרין הזה חמנה הון התבונן אך נהפך הוי"ץ לסמ"ך במבטא לקרבת מוצאיהם. ולכן לא תתפעל כל מלה אשר בראשיתה וי"ץ בחי"ו אחריו לעולם. לא בלשון עברית ולא בלשון ארמית וערבית. וכן אם נביא הש"ת במקום הדל"ת יתפך הוי"ץ לצד"י במבטא. באמרינו הודמינתון מבטאו הצטמנתון. ואף אם נביא הש"ת במקום תי"ו על הסמ"ך יתפך לצר"י. באמרו יסתכל ההגב מבטאו ויצטבל לקרבת מוצאותם. והתבונן והשב ש"ת ודל"ת על עבודתם.

62	בנס וקצף חרש	בבית כי לא דרש	פני חנם פרש	נכוחים בשערים
63	ונם מלך זעפו	ורגזו גם קצפו	בעת תרה אפו	כנורין ונדברים
64	זועף הוא נסים	כנותן כוס עסים	אשר יוסף השיש	והוא עם האסורים
65	שפת קדש שבר	ז אל חט צבר	וגם בבית חבר	לשרים ובשרים

עין מחברת דר' ע"ב

בנס. וחברת בנס וקצף שניא (דניאל ג"ב) במחברת ב"ת, והוא במחברת ניו"ץ. ופתרון בנס בעברה בועף. כי בן מחורגם והנם זועפים (בראשית מ) והוא אינון נסיסין, ואם תאמר איך יתכן לומר כי אין הבי"ת מן השרש והכתוב אומר בארין מלנו. בנס וקצף שניא ואמר להובדה לכל חכימי בבל. אני אומר לך וי"ץ ואמר טפל בפתרון נופל. אכתוב מקצתם מן הדימוין לו גלות לך

נתיבתם. ואלה הם, וישמאל מה ויספרו אתו כל בני ישראל ויקברוהו ברמה ובעירו (ש"א כח ג) וי"ו ובעירו מפל. וכמורו וחשב חסר ושוממה (ש"ב יג כ). וי"ו של ושוממה מפל. ואלה בני צבעון ואיה וענה (בראשית לו כד). וי"ו ואיה מפל. חת וקדש וצבא (דניאל ח ג). וי"ו וקדש מפל. רחוב וחרוץ ובצוק העתים (שם ט כה) וי"ו ובצוק מפל. עד מהו ומכביד עליו עבמיש (חבקוק ב ו) וי"ו ומכביד מפל. נדס ורכב סוס (תלים עו ו) וי"ו ורכב מפל. בצאתיו וגבאיו ולא ירסאו (חזק'ו מז יא) וי"ו ולא ירסאו מפל. ואנחנו ובעין האלה השפלים ארין מלכא בנס וקצח שגיא ואמר להוברד, וי"ו ואמר מפל בפתרון הנופל, והתבונן וצא למאור ממאפל א).

עין מחברת צד 49 ע"א

בשרים, וגם במחברת ב"ת הגבאת לא נאזה לכסיל תענוג אף כי לעבד משול בשרים (משלי יש י) בהלק אחר עם הגבור החי, בשר גבור' (חזק' לט יד). ומשול בשרים הוא ממחברת שין. כמו ויהלו מעש ממשא מלך ושרים (הושע ח י). האם תאמר כי משול בשרים הוא כמו ויבך כל בשר שם קדשו יעולם ועד (תלים קמה כא) באמר כי בשר ובשרים שם נופל על כל הגבוראים. אשיבך אם כן נאזה לעבד למלך על רוב הגבוראים ולא כין. וכדבר זה לא יתכן לומר לדבר בו בן חכם. ואם תשוב ותאמר לא אמר החכ' אף כי לעבד משול בשר' כי אם על אנשים מעש. אומר לך כי העבד נאזה לו למלך על צבא גדול מריקים ומרודים ואף כי יהיו עבדים כמורו, ולכן אומר אף כי לעבד מצול בשרים מקל וחומר של תענוג הכסיל ג), כמו לא נאזה לנבל שפת יתר אף כי לנדיב שפת שקר. וכאשר אמר החכ' כי לא נאזה לעבד משול בשרים, כן אמר כי הארץ חרגו ברשת ששחה גברתה. באומרו (משלי ל כא וגו') תחת שלש רגזה ארץ. תחת עבד כי ימלך, ונבל כי ישבע לחם, תחת שנואה כי תבעל. וששחה כי תירש גברתה. התבונן ותשחה לך החכמה דלתה.

בבל כאשר כתוב לפניו בארין נבכדנצר ברגו וחמא אמר להיחיה לשרך היה כדברי דונש, אך כל קבל דנא והי"ו הנוספת בוואמר להוברד יוכיחו על עיקר ב"ת בנס, ועוד מי יאמר לנו דנס לשון נסיסים ובלשון ארמית תפול חסמ"ך השניה מן נסיסין. ולדחוק פתרון המקרא. ולעשות הבית שמוש, ולהביא דומה ללא דומה. ולפרש כי הי"ו של ואמר מן הוויץ היתרים. ולהיות הפתרון כל עומת זה בעת המלך בועף וקצח גדול. הלא טוב לנו פתרונו כפשוטו. ויסור מעלינו שבסור.

ה' אלהינו ולא עובדוהו (דה"ב יג י) מפל וי"ו ולא ואמר להוברד, וי"ו ואמר מפל בפתרון הנופל, והתבונן וצא למאור ממאפל א).

אמר יעקב, אמנם דונש לפי ראות עיניו משול עבד באנשים שרים לא נאזה כאשר לא נאזה לכסיל תענוג. אך לא יתכן לחכם שלמה לדבר כן, כי מה ענין תענוג הכסיל לממשל' עבד בשרי הארץ כי אמנם במנות שלמה ארבעה אשר חרגו הארץ תחת היות' (משלי ל כב) מנה מלכות העבד בראש כלם כי הוא הקשה והמרגזו ארץ. גם ראיתי עבד' על סוסים (קהלת יו י) יתכן. אך זה לא יתכן אצל תענוג הכסיל. כי היה לו לחק' אף כי לעבד למלך. מדוע יאמר משול בשרים להוציא דלת העם כי כן לא נאזה למשול בולת העם. אך שלמה בהכמחו למד דעת את העם פן ימשיל איש את עבדו על בני ביתו ובניניו וכל אשר לו ואנשים חניכיו ילדי ביתו אנשים הנקראים בשרים. כמו יבוא כל בשר (ישעי' סו כג), שידך כל בשר יבואו (תלים סה ג). כי מי כל בשר (דברים ה כג). מה יעשה בשר לי (תלים נו ה). ושם בשר ורועו (ירמיה יו ה). הם כל בשר (זכריה ב יז). העיני בשר לך (איוב יד). ויבך כל בשר (תלי' קמה כא). ולכן קרוים בשרים כי לא דבר רק בבני בית אדון העבד. כאשר אמר מסנק מנעו עבדו ואחריתו יהי' מנון (משלי כט כא). ויגוול את בניו אחרי מותו. וכה פתרון המקרא:

1) עין חשוכה סתם ע"ו הסובאת במחברת צד 67, הדברי הבחור במתורגמן אשר הבאתי בהקדמותי דף כ"ו.

2) ברברי מסתם לא נמצא הפסוק החי, ואולי נשטפ ע"י המעתיקים, או כי כיון דונש לומר שמסתם פירש מלה בשרים נמו בשר חי משש כנסמלא ל בראיות האחרות, כמו אם בשרי נחוש (איוב יב) ואכלת בשר (דברים יב טו) ועוד, ע"ש.

3) בכ"ו תחת של תענוג הכסיל, כתוב אף כי לעבד משול בשרים.

לא נאה לכסיל תענוג אף כי לעבד הפנוק למשול על בשרי אשר לאדניו. כי אם ילמד בחפנוקים לא יוכל לעבד עבודת עבד ויגזול את בניו ואו ידו' לו חבר. ודומה לו לא נאה לנבל שפת יתר אף כי לנדיב שפת שקר (שם יז ז). מהק"ו משפת יתר הנבל לשפת שקר הנדיב. כמו כן גם מהק"ו מתענוג הכסיל לתענוג העבד. כי כאשר לא נאה לעבד ולא נכון למשול על בשרים שיגזול ויעשוק אחרי מות אדוניו למען כי מדעת אדוניו ימשל בכל ויחעננו זיהפנוק ויגזול ויעשוק אשר לא היה עושה לו לא המשילו אדוניו. כי אליעזר דמשק הנוק היה ע"כ המשילו אדוניו נכתבו עבדו וקן ביתו המושל בכל אשר לו (בראשית כד ב) ויען כי השביעו פן ישוב את בני אדרי מותו. ואך לאחרים לא נאה הפנוק וממשלה על כל אשר (השביעו) איש כי אין בהם אמונה. ואם האמר לא נמצא משול על אמרים בלא בית שמוש או על. כאשר יאמר משול בנו גם אתה (שופטים ח כב) משול בבשרים. יש להשיב כאשר יאמר כוושל עמים ויתחם (תלים קה) יאמר משול עמים בלא בית ובלא על וכמוהו משול בשרים. אמנם מנחם בפיהו נכונה. ובהנהיגו דיי בשרים לב מרפא (משלי יד ל) כמשמעו וכתב משול בשרים הנשמע שר'. יען פתרונו. כי לא לחנם שינם ממשמע פתרונו. כי שני בשרים הם בכל הקריה. ואע"פ כי המסורה גדולה חברים עם הנפתרים בתרין לישנין כאשר חבר הרשחם בעגלתי (שופטים יד) עם הרשחם רשע (הישע יג) בתרין לישנין, יען הרשחם בעגלתי הרשח ממש, ודרשחם ישע דוגמא, כמו כן הפליג דיי בשרים הנשמע בשר ממש. ומשול בשרים אנשים בית אדוניו ולא בשר ממש. ואולי הנושים אחרי דונש כתבהו במסורת בתרין לישנין. כי לולא זה היה סביאו דונש לראיה. אך לא נכתב לא עם תרין לישנין ולא עם חד לישן. כי יש הרבה אשר לא נכתבו לא בזה ולא בזה. ואם נכתב מימי דונש פתרונו כאשר פרשתי. ובוה תנין כי אחרי נכתב המסרת הוסיפו בו אנשים דברים שאינם במינין, שהרי הרשחם הרשחם וקן זקן כחוגים במסרת בתרין לישנין ובמסרת בחד לישן רחוק כמה דפיין. וראה הוראה במסורת של חד לישן והיה דומה לו חסר והוסיפו בו ולא נזכר אשר היה כבר במסרת של תרין לישנין, ופתרון דיי בשרים וגו' (משלי יד ל) כן הוא: לב מרפא מחיה ומעמיד הבשר ההי הרך וכל שכן העצם הקשה. הקנאה מרקבת העצם הקשה וכ"ש הבשר הרך תרקיבו. ולכן חלקו בעלי המסורת כי זה בשר הרך, וזה איש. ולא נאה לכסיל תענוג אף כי לעבד משול בשרים כה פתרונו, לא נאה לרשע להיות לו תענוגות בני אדם אנשים שדה ושדות ובני בית אשר מתוך חמס בא לו, אף כי משול בשרים, וכס"כ שאין נאה לעבד בממשלה בני אדם אנשים והענוגות שדה ושדות בני בית. כי הרשע גול ועשק וכבר עשהו, והממשיל עבדו גורם לגזול את בניו ולהיות מנוק. וכל מקום שנמצא עבד משיכל מכנהו וכתוב לרעה, גם אין להרגילו בחפנוקים וממשלה בני ביתו כמו שמצינו מפני מנוער עבדו ואחריו יהיה מנוק (משלי כט כא). פתרון יהיה מנוק העבד יהיה כמו יין הניק יורש והוא יורש אדוניו. מכאן שמענו שאין לענוק ולפנק ולהמשילו על בני בית האדון, אף המפרש משול בשרים בשרי הארץ אינם מעניין ראש המקרא כי נראה כי בא למעשו ממשלת בני בית האדון. ותענוגות האדון מקל חומר של תענוג הכסיל כאשר בארתי, ולפי רובי אפשר שלא חשעה במסורה הגדולה כשהמצא לית דכוחהון ללמוד מתוכו ולומר אחרי אשר לא כתב בעל המסורה את אלו תרין דלית דכוחהון עם תרין לשנין מכלל דחד לישן הוא, ואל יעלה על לבך שהרי לא כתב בעל המסורת גם תרין דלית דכוחהון שמשמעוהם בחד לישן ולא כתב הרבה מהן דלית דכוחהון לא עם תרין לישנין ולא עם חד לישן, וברבר הזה ששע הנקדנים שנקדו ונקסם גי הרי (זכריה יד ה) מפני שלא כתב במסורה הגדולה ונסתם עם תרין בחד לישן, ונסתם כאשר נסתם (שם) ונסתם ואין רודף (ויק' כו יו) מכלל שישנם שלשה ונקדו ונקסם ומעו שהוא ונקסם, וכן תרגום יונתן ויסתחם. ונסתם תרין תרין בעל המסורת כי לא העלים לחשבון, ויש לך לומר כתב ושייר. וכן מצאתי בהרבה כללות שלא נתן בהם חשבון שכתב ושייר. וכן באל ועל דחד אל פלוני וחד על פלוני, ויש שעשה בעל המסורת כלל דלית דכוחהון וכתב הרבה ושייר הרבה. אף זה הוא אמתו של דבר שמכל אותן המסורת של אל ושל על. על מלאכת ואל מלאכת הם שלשה וכאם על מלאכת בספרנו ובעורא ובר"ה. והמסורה אומר כי אם שנים חז אל מלאכת וחד על מלאכת,

ונחתי אל לבי להושיבן על ננס. חר אל מלאכת בית ה' (עורא ג ח). וחר על מלאכת בית ה' (דה"א כד). וחר על מלאכת (שם ט י). ושעו הסופרים לכתוב שלשתם על, כי האחד יש לו להיות על מלאכת בית ה' ואחד אל מלאכת בית ה'. ומאלו ד' חיבו' אינם כי אם שנים. וצור ישראל יהיה לנו לעינים.

66 אנך פתר נפץ ולי אין בו חפץ ולו בן שם קפץ לפיו במסגרים
67 ושמו מנכים כאסוך מסכים ופתר נדבכין כתלים ולא טורים

ר"ת

עין כחברת צד 28 ע"א

דונש

אנך. ואמרת כי אל"ף נצב על חומת אנך (עמוס ו' ז) לא הוא מן היסוד, ולמיתו אל נאספו עלי נכים (תלים לה פו), כמו נך, ופתרת אותו חומת הרס ונפץ. ולא יתכן לומר לנו בחומת הרס ולא בחומת בנין לאמר בחומת ברזל, וחומת נחושת אנך, באומרינו כי אנך הוא כמו ברזל כמשמעו בלשון ערבי יתכן הישב לסמיכה: ובידו אנך (שם עמוס) יורה כי הוא דבר יחפשי ויחזקו ביד. ונדוע כי מאנך חשקה משקולת הבונים, התלויה בקו המדה, ואמר הנני שם אנך בקרב עמי ישראל (שם ז ח), באומר ושמתי משפט לקו וצדקה למשקולת (ישעיה כה ז), וכן אמר בבלעו חומת ישראל, נטה קו לא השיב ידו מבלע (איכה ב ח), הלא תראה כי לא בלע ישראל כי אם בקו, כי הוא צדיק במפעליו ובמשפטיו, ובכל דרכיו, וכל מעשדו אמונה, והשכילה והטה לבן לתבונה.

אמר יעקב, נצב על חומת אנך; יתכן פהרנו לפי ענינו ענין בקוע ושבר, כי יתכן לשון בקוע ושבר בחומה כמו כמבואר עיר מבקעה (יחזקאל כו י), ואת בקיעי עיר דוד (ישעיה כב ט), וחבקע הארץ (מ"א א מ), נשברה קרית תהו (ישעיה כד י), וכה פתרון הנבואה: הנה ה' נצב על חומת בקוע ושבר, אשר היה בידו כלי המספץ לעשות החומה מבוקעה ומשוברה, ובידו המבקע והמשבר, ופתרון הנני שם אנך; הנני שם המבקע והמשבר בקרב עמי ישראל, אך פתרון דונש אשר פירש אעביר קו בקרב עמי ישראל, ועל חומת אנך קו לא יתכן, ונפץ ורס אשר הזכיר מנחם הם בקיע ושבר כאשר בארתי, כי כן פתר נכה רגלים (ש"ב ד ד) ונכים (תלים לה טו) עם אנך, ופתרונם שבור רגלים ונשברי, ובני בלי שם נכאו מן הארץ (איוב ל ח), בני בלי שם נשברו מן הארץ. ובדך ה' חילי ופעל יד הרץ, ויהי ביהי כביה פרץ.

68 וטור הוא עץ נדבך בתוך הקיר נסבך אשר בו נתאבך מנחם המרים
69 בקול כי הקרת כקריה נפתרת בחומה נבצרת באחת הערים

עין כחברת צד 122 ע"א

נדבכין. ופתרת נדבכין די אבן גלל תלתא (עורא ו' ד) לשון כתלים וקירות המה, אמר אחי החכמה איך נבנה הבית בשלשה קירות, הקיר לפני הקיר היו בניו, או בשלש פאות? הלא הבנין הזה האחרון היה כבנין שלמה הראשון שהיה בניו שלשה טורי גזית כמו נדבכין די אבן גלל תלתא, וטור כרותות ארזים כמו נדבך די אע חרת (שם) בענין ולא בבטשא, והנרבך הוא טור עץ אשר מונח בכתלים, כאמרו ואע מתשם בכתליא (שם ח ח), ובפתרון הזה נגלה כי

אמר יעקב, אמת כי נדבכין טורי הבנין הם כדברי דונש אם אבן אם עץ, וכמו כן פירשו מנחם לשון כתלים וקירות המה, [ויעין] כי לא יתכן בשורי ההשן נדבך לא פירשו טורים, כי לשורי הבנין יקרא טור ונדבך, ולשורי ההשן טור ולא נדבך, ולכן כתב מנחם לשון כתלים, אשר לשון כתלים משמע עשיית כתלים ולא כתלים ממש, ולו חשב מנחם כתלים ממש היה לו לפרש כתלים וקירות המה, אך מאשר כתב לשון כתלים וקירות, נשמע פתרונו

נדבכים אינם קירות כי אם שורים, למנינים ונדבך די אע חרת, ויזיח אשר פתרונו כח,

עין מחברת צד 158 ע"ב

אמר יעקב, בי' מה אומר אחרי דונש! אשר הפך להוכיח וללמד חתתון מעליון מופלג הרבה מאד, אשר כתב כי בחלון ביתי בעד אשנבי נשקפתי למד כי הקרת כנג וכמקרה, והוא לא כן ידמה ולבנו לא כן יחשוב, כי מרוחק בחלון ביתי מקרת שני עמודי שמים! אך פתרון קרת כמו קריה כאשר אמר מנחם, וכל המקראות מוכיחים, הלא תראה כי אמר איוב (כט ז) בצאתי שער עלי קרת ברחוב אכן מושבי, וכי צל קרתו היה שער העיר או רחוב העיר, היחכן

קרת, והבאת בחלק אחד ליד שערים לפי קרת. (משלי ח ג) עם קריה נאמנה (ישעיה א נא), ואסרת כי עיר, מדינה, וקריה, וקרת, ענין אחד להם, ואין קרת כי אם כמו בעצלותים ימך המקרה (קהלת י יח), וישבה לפתח ביתה על כסא מרומי קרת (משלי טו יד) על כן יורה, כי בחלון ביתי בעד אשנבי נשקפתי (שם ז ו) ילמד כי הקרת כנג וכמקרה, לא כקריה וכמדינה, והחבוטין ועל כל קנייך קנה בינה.

לדבר כן? אך איוב היה מוקני שער עירו ושער עלי קרת ועלי קריה, ועוד תלמד מהחכמה אשר כתוב בה בית נתיבות נצבה (משלי ח ב), היא פרשת דרכים ופתח עינים ליד שערים לפי קרת ליד שער העיר לפי הקריה אשר היא העיר ורחובות קריה, ובסוף הענין בפרשה האחרת כתוב חכמות נשים בנתה ביתה וגו' שלחה נערותיה תקרא על גפי מרומי קרת, על שער מרומי קרת, היא הקריה בגובה העיר, כי שער העיר בגובה העיר, ככתוב ובוועו עלה השער (רוח ד א), ועלחה יבמהו השערה (דברים כה ז), ומתוך ביתה שלחה החכמה נערותיה חוצה אל שער בת רבים מנזר העיר ללמד דעת את העם, וגפי כמו יגיפו הדלהות (נחמיה ז ב) הם שיעי ההפנה והסנייה, אך אשת כסילות הומיה פתיות ובל ידעה מה ישבה לפתח ביתה ולא תוך הבית, על גפי מרומי קרת בפתח עינים ונוכח השמש כי בנתה ביחה על יד שער העיר לקרוא לעוברי דרך המישרים אורחותם, ושם תמצאנה אותם נערות החכמה להצילם מרעתם, והענין אשר למעלה בראש הספך אשר הביא דונש רחוק מזה הרבה מאד, מרבר באשה חכמה לרשיעה עושה במחשך מעשיה, וכן כתוב שם כי בחלון ביתי בעד אשנבי נשקפתי וארא את הפתי עובר בנשף באישון לילה ואפלה הנהה אשה לקראתו, וכל הענין מוכיח כי משרמת סודה למען לא יודע לאיש, ויזיחו בין שנינו מקראות אלה הסמוכים יחד: בסוב צדיקים תעלץ קריה ובאבוד רשעים רנה (משלי יא י), בנרכת ישרים תרום קרת ובפי רשעים תהרס (משלי יא יא) בנרכת הישרים והצדיקים תרום הקריה ובפי רשעים תהרס מתוך עתק ומריצה אשר הרשעים עושים בקרבה תקרא עיר ההרס, אך לא יכונן לכפל קרת או קריה כשני מקראות סמוכים וכתב באחד קריה ובשני קרת, ולא יחנן לשון נג ומקרה, ועיר פרא אדם יבאר

70	ופתר כידודים	כסירות וכדודים	וכף בכידודים	ככף בכיורים
71	לשרי שת בשוד	והלמד בו יסוד	כמו למד למוד	אלמד מוסרים
72	לשר שמן נעים	וזה אחים ורעים	בחלק נודעים	בלחים נפתרים

עין מחברת צד 63 ע"א

אמר יעקב, יתכן להיות כידודי אש כמו ידוד אש כפתרון מנחם, ופתרון ידודי אש כמו דודי אש, כי כן שמות דברים בענינים הרבה, כמו הרהרה נסו (בר' יד י) הרי בשדה (ירמי' יג) ברבות

כידודי, והבאת בחלק אחד כידודי אש יחמלשו (איוב מא יא), עם ההכה בכיור או בודד (שמואל א ב יד), ופתרת כידודי אש יחמלשו קידרות, וכן לא יאות להורות כי אין לתרומת

הר"י (בר' מש נו). וכן יחנך דודים ידורים. וכן ראם ורים הוא ותאו וזמר ורבים כאלה. ופחרון כידודי אש כפחרון ככור אש בעצים (זכריה יב ו) על שם האש הניהן בו ומתחתיו. וכמו כן ניתן האש בתוך הירוד ומתחתיו, כאשר כתב בבני עלי והכה בכור או ברוד (ש"א ב יד) למדנו אשר מלאכתם שוה, ונקראים כיווי אש וירודי אש בעת האש בתוכם. אך בעת התבשיל בתוכם והאש תחתיהם כתוב על שניהם והכה בכור או ברוד. וכאשר ניתן האש בתוכם כידודי אש וככור אש בעצים, וכל עשן הנחירים הזכיר מלאכת הרוד בנפיתה והאש תחתיה. ואצל לפידי פיו הזכיר מלאכת הידוד כמו מלאה אש דוגמת כור, ויען דיוור הסור מן ידוד באמרו דוד חברו מנחם במחבר' דל"ת, ודברי דונש נפלאו בעיני כי הניח המפורש ולקח הסתום כדברי ספר החתום, לקרוא ללהב האש כידודי אש, וכן לא יחנך. אך כה פחרון מפיו לפידים יהלכון כמו ידורים מלאים אש יחמלפו מפיו כאשר פירשתי כי הם ככור אש וכמתחה להבעיר אש בתוכם, ופעמים ככור וכדור לבשל בתוכם בשר, ושמן על ראשך לא יחמר.

הלפידים נקדקיות וכדורים. אמנם כי העשן הוא אשר דומה לדוד נפוח ככתוב מנחיריו יצא עשן כדור נפוח ואגמן (איוב מא יב) ולא יחנך לדמות הלפידים לדבר אשר דמה אליו העשן כאשר לא ידמה העשן ללפידים. ועקרת הכ"ף וי"ד מן שרש כידודי למען קריאתך אותו כדודי אש, והכ"ף הי"ד לא יסורו מן יסוד כידוד כאשר לא יסורו מן יסוד כידוד (איוב סו כד). ואומר כי פחרון כידודי אש, להבי אש, ולא יחנך להי"ף הכ"ף משרת, והיו הלהבים כידודים ולא דורים. והתבונן ואל תהי מן הבורים.

עין סהבת צד זק"א ע"א

אמר יעקב, דברי דונש יחכנו לפרש לשד ליחות רק לא מצאנו במקום כליחות לשד השמן ואשר הביא לדבריו ראייה ולא נס לחה (רב' לד ז) איננה ראייה כי הוא לחיו, כמו לא כהתח עינו לא כהתח מאור עיניו, כן לא נס לחה לא נס פלח רמון רקת לחיו ותאר פניו, ומדברי מנחם השיב על דבריו דונש אשר חבר עם ענבים לחים, ובעיני ישאל, לחברו עם אלה.

לשדי, והבאת בחלק אחר נהפך לשדי (ח"י לב ד) עם ואתי שרוד מה תעשי (ימיה ד ל), והוא במחברת למ"ד. והרומה לו והיה מעמו כמזם לשד השמן (במדבר יא ח), כמעט לח השמן. והלמ"ד בשניהם מן השרש, ופחרון לשד השמן לח. ובאומרינו כי הלמ"ד בו יסוד נסמך אליו שמן כדת הלשון יהודית ומשפטה. והאומר כי הלמד מוסוף הוא על שד לא יחנך פחרונה מפני אשר ידמה לשד אלי שדים סופרים

(ישעיה לב יב). וירמה שמן אלי כי בהמה שמן חלקו (חבקוק א יו), ובין שמן ושמן מובדל גדול בנקירה לשד השמן ממעל, המ"ם בו פתוח* בשלש נקודות תחתיו, ושעם שמן חלקו מתחת. ומשקל שמן ושמן, אָבָן וְאָבָן, גָּבֶן וְגָבֶן, פָּתֵן וְפָתֵן ורבים כמו אלה בשעם אתנחתא וסוף פסוק. ופחרון נהפך לשדי, נהפך לחי בהרבוני קיץ. והרומה לחרבוני, וסכה תהיה לצל יומם מחורב (ישעיה ד ו). ואומר לח בא במשקל רצ, מן הכתוב ולא נס לחה (ירמיה לד ו), וקבצת לח לחים כאשר קובץ אשא דעי למרחוק (איוב לו ג) מן דעים, ככתוב מפלאות המים דעים (שם לו טז). ומות מן מתים, ומותי ערלים המות (יחזקאל כז ו), ורוב רובים, ככתוב אנהוב לך רובי הורתי כמו זר נחשבו (הושע ח יב). ורון רונים, ככתוב רני פלם חסובנני סלה (תלים לב ו).

* ו"ל הכם במלת שמן נקודה בסגול. וכן חכצא לחלן בחשובת רחם שאמר שם הריש פתוח. תראה כי כן קראו הקדמונים לסגול פתח, ע"ש.

- 73 וחרון שם אבן ולבינה לבן ומה לבר תבן ולחכם בורים
- 74 וכל שם עם כלכל ויכול ויכלכל וחשב לו השכל להרבות מאמרים

75 ושם כנבל עלה וכבנד תבלה אשר תמיד ישלה בחלק נאגרים
76 ונבל ונבלה הכיאים עם בלה בנאופים בלה וחשק הזרים

דונש

עין סתברה צד 95 ע"א

ר"ת

חרוץ. כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה
בזרקת חרוץ (חלים סה יד), ואמרת חרוץ
סאבני השהם הוא. ובפסוק הזה פתרת החפסאה
כתופעה, כמושך העון בחבלי שאו, כי תקרא לכל
אבן יקרה חרוץ אבן השהם, באמרוך ספיר מאבני
השהם שבו מאבני השהם, ולדבר כמו בן להכם
לא יחכן, מפני כי השהם הוא מין אחד מן
האבנים היקרים, והחרוץ אשר אמרת כי מאבני
שהם הוא גם כן הוא ההוב הפוב, ואמרו כנפי
יונה נחפה בכסף, כי החרוץ הוא זהב, כי החפוי
לא יהיה באבנים כי אם בכסף ובוהב וירקק
החרוץ הוא זהב אשר יונא מארץ החוילה ומארץ
כוש, והב טוב במאר מאר. לא הוא ירוק ולא
הוא אדום, לכן קראוהו ירקק כמו לבן ארסדמת
אשר אינו אדום ולבן, ולדבר הזה נכפל ירקק
וארסדמ, ונדע כי ירקק חרוץ לא יהסך אל
עין והוב האדום אשר יוסף בו כסף כבוד בעת
הצרפו. והתבונן לראש הדבר וסופו, יימתק על החך נפת צופו,

[ביאה כי להנח דרף דונש את פסוק. כי בפירוש
אמר מנחם בשרש חרוץ שהיא חב טורר, ואת אשר
אבר אבן סאבני שהם אמר על ירקק חרוץ ולא על
חרוץ. עין להלן בהערה לחשיבה פסוק בהכרעות.]

עין סתברה צד 133 ע"ב

אמר יעקב. אמנם פתרון בדברי עלמות
כדברי מנחם. כי נכתב בשתי חיבות אחת היא,
ואם המסורה מחברו שכתב בעל המסורה ב':
עלמות, עלמות לבן (חלים ט א) והוא ינהגנו
עלמות (שם מח טו). ופתרון עלמות שיר, כאשר
אמר מנחם. אך פתרון לבן לא. כדברי מנחם
אשר כתב לבו להבין, כמו לגיד ביורעאל (מ'ב
ט טו) אשר פתרונו להניד, כי היה לו לכתוב
הב'ת רפה, יען כי היא מן השניים, לאמר
לבין כמו לים לשיב לקים. ולא כדברי דונש
האומר שם מלך רשע ושמה דוד כמותו, כי
לא נמצא. גם לא יתכן המסורה לפי דבריו. אך
זה פתרונו: למנצח עלמות לבן מומור לדוד
למשורר בנצוח, כמו מנצחים את העם ללבן,
נגן העלמות יסר דוד מומור זה, כי הנגון נקרא
עלמות, ופועל מלאכתו יקרא. ולכן נאמר למנצח

לבן, למנצח על מות לבן (חלים ט א).
ראיתי בפסוק זה פתרונים לפותרים, וכלם פתרו
עלמות שתי חיבות, כאשר היו שתיים כתובות
על לבד ומות לבד, אבל נחלקו בפתרון לבן כל
אחר לפי שכלו, ואלה פתרוניהם: פתרון אחר
הפותרים על מות לבן על מות איש הבינים והוא
לשון כנוי, ולא ייאה פתרונו, מפני אשר חלק
הבינים הוא שם בנוי לעומר בין שתי המערכות.
ופותר אחר פתר עלמות לבן עלמות בנו אבשלום,
וגם זה לא יתכן פתרונו מפני אמרו לבן ולא אמר
הבן. ואין לו במומור ערות וזכרון לאמץ זה
הפתרון, ופותר אחר פתר על מות נבל, ואף זה לא
יתכן פתרונו להפוך את השם, ואתה פתרת אותו
מנינו ללמד, ולא יתכן לומר, למען כי צרפת
משני חיבות תיבה, ובעבור כי אין לנו במקרא
עלמות נגינה. ואני אראה לך כי לבן הוא אחר

עלמות ללבו ולכר העלמות מומרו לרוד, כי כאשר יאמר על חשבון הקצים יתבררו ויחלבו חשבונות הקצים. ולכר ולבו בהגיעם למנין הקץ לאמחו, יתברר ויחלבו חשבון הקץ, כן יאמר על בירור השיר ללבו בהגיעו קול ולא ישגה בו. ושיר עלמות לא היה ידוע לכל מחוך מתוק רוב מעלותיו, כי גם עלמות ביסוס קול הנבלים, כמו שכחוב ומעשהו יכוננהו בנגלים על עלמות. לכן נקרא ביסוסו עלמות וגוף המעשה עלמות, וקדוש יעקב יחזיל יעקב יש עלמות.

כמו לבן, אודיעך נמוהו שמיח לאנשים ולקומות, ולעדן, ורבים כמו אלה יורו כי לבן הוא שם איש, ובפתרון זה יש לו די, לכל היגה בדת אל שדי.

עין מחברת צד 104 ע"ב

וכל, והבאת בחלק אחד וכל בשליש (ישעיה מ"ב) עם כי הנה השמים ושמי השמי' לא יכלכוך (מ"א ח כו), והם שני חלקים, לא יכלכוך כמו ומי מכלכל את יום בואו (מלאכי ג ב), ופתרון וכל בשליש ומדר בשליש, כי מדה בעברית מכליל בארמית, והתאפק וקנאה אותך בל תמח.

אמר יעקב, טוב פתר מנחם כי חברו עם אלפים בת יביל (מ"א ז כו), כי ענין מרידה הוא להיות מוכל בשליש עפר הארץ. וכן קשן מהכיל (שם ח סד), וכן לא יכלכוך (שם ח כו), לא יכילו מדה כבודך אשר הוא מלא כל הארץ, והשמים ושמי השמים עד אין חקר לא יכלכוך, ומנחם בסוף פתרונו הוכיח כן אשר פירש ענין מרידה המה. ומי מכלכל יום בואו אשר דמה רונש ללא יכלכוך, לא טוב פתר, כי ומי מכלכל את יום בואו כמו נלאתי לכלל (ירמיה כ ט) ענין יכולת וסבילה, ומי העומר בהראותו (מלאכי ג ב) ילמד על ומי מכלכל את יום בואו, (שם) ועבודך יעקב יעלה לשמים שיאו.

עין מחברת צד 45 ע"ב

לא יבול, והבאת בחלק אחד ועלהו לא יבול (תלים א ג), כנבל עלה מנפן (ישעיה לז ד) וכנבלת מתאנה (שם). עם הארץ כנגד חבלה (ישעיה נא ו), וכן לא יתכן לומר, כי הפועל מן חבלה, בלה יבלה, והפועל מן ועלהו לא יבול, נבול חבול, עלי משקל נפול חפול, ופתרון נבל חבול, נפל חפל, ונבל עלה כנפול עלה, ופתרון כנגד חבלה כמשמעו.

אמר יעקב, גם לזאת יחזר לבי, מה זה היה לו לדונש לריב עם מנחם חנם. כי אליו כנבל עלה מן נבל, ובלתי מן בלה. לכן לא יבאו בחלק אחד, זאת לא זאת כי הבונו חבונו (ישעיה כד ג) מן נבו, ויבא בחלק בו, ובונו כמו בונוו איש לו (במדבר לא ג) ובגדה לא שלחו את ידם (אסתר ט' י), ולא רב לו בזאת רק פתרונו להחליף בית בפה ולפתרו ועלהו לא יבל, וגם נבל חבל פירש בו נפל חפל, ולא יתכן כי אם כפתרון מנחם, כי על אשר לא יוכל לעמד ממשא מריבות בני ישראל אמר לו חוהנו כי יזקן ויבלה קורם עתו, ושני פעלים הם נבל נבלה, מן נבל חבל לא יבל, ומן בלה אחרי בלתי, ופתרונום אחד, ונבל נבלה ירבר (ישעיה לב ו), וכן מנבל אב (מיכה ו ז) ובאחריותו יהיה נבל (ירמ' יז יא), אולי לא חפול מהם נון ופתרונום כמשמעם ולא כפתרון לא יבל, ונבל חבל, אחרי בלתי, ואומר חלוותי, היא לאל להחיותי.

אמר יעקב גדולה בלבלה בפתרון לבלה לפי דברי דונש, גם כי יוסף בית לפרש ולומר לבלה נאופים כמו לזקנה בנאופים, ולא יחנן פתרון, ועמל היא בעיני להשיב על זאת כי כאן הוא בעיני כל רואה, ופתרון. מנחם נכון אשר חזרו עם חבל עשו (ויק' כ יב), ואפי על חבליהם (שעי' י כה), וכה פתרון הנבואה ויאמר אלי בן אדם ההשפט את אהלה ואת אהליבמה והודעת להם את כל תועבותיהם כי נאפו רדם בידיהם ואף תשלחנה לאנשיים באים ממרחק ויהנו צמידים על ידיהם ועטרת תפארת על ראשיהם ואומר לבלה נאופים, אמר יחזקאל עשיתי כאשר צוני ה' אלהי להודיע לאהלה ולאהליבמה תועבותיהם ואומר לקדשה נאופים אשר עשה ואשר שלחה אל מאהביה, עתה יזנו מאהביה הנונוחיה והיא הנונה עמה, וכה פתרון המקרא בלא יתרון, ואומר לבלה נאופים עתה יזנו הנונוחיה והיא, ואומר לקדשה נאופיה עתה יזנו מאהביה והיא, ועל צוררי קנים והגה וחי,

לבלה, והנאת בחלק אחד לבלה נאופים (יחז' כג מג) עם נבל נלה דבר (ישעיה לב ו). ולא שקלת במאוזני צדק הדבר, כי נבל מן חבל עשו (ויקרא כ יב) נבנתה, ואומר לבלה, מן הארץ כנגד תבלה (שם נא ו), ואם חאמר אנה המצ' לשון בלה תנל' בבני אדם, ואמר הנה שרה אמנו לעת זקנהא אמרה אחרי בלותי היתה לי ערנה (בר' יח יב), וכאשר נקראה האשה הוקנה הגדולה בלה, כן נקראת הקשנה נערה חרשה, כמו כי יקה איש אשה חרשה (רב' כר ה), וכאשר נאמר לנקב' בלה כן נאמר לזכרים בלים, בלה ובלים כמשקל יפה ויפים, ובלה ובלות כמשקל יפה ויפות, ופתרון לבלה נאופים לזקנה בנאופים, ואם חאמר למה הוספתי לפתרון ב"ה, אומר גם אהה לא יחנן לך פתרון כי אם בתוספת ב"ה, ואלה קצות הפסוקים שלא יחנן פתרוןם כי אם בתוספת ב"ה, ויצאה חנם אין כסף (שמות כא יא), בבואם אל אהל מועד ויחצו מים (שם כא ד), שתיים עשרה שנה עברו אה כרלעומר ושלוש עשרה שנה מדרו (בר' יד ד), אם בית אישה נדרה (במד' טב יא), יבוא שלום ינחו על משכנותם (ישעיה נו ב), וכאשר לא יחנן פתרון אלה כי אם בתוספת ב"ה, כן לא יחנן פתרון ואומר לבלה נאופים כי אם בתוספת, והודה בצדק וישקף אליך מדלחו.

אמרת בפתרון ולא מסו לארעית גבא (דניאל ו כה), ארץ בעברית ארעית בארמית. דע אודי המוסר כי לא יחנן לומר בפתרון לא מסו לארעית גבא, לא נעשו לארץ הבור, כי אם לתחית הבור. כי כן הוא כחורג' תחתיים שניים ושלישיים. מדורין ארעין. וכמו כן לא יתכן לפותר ובחרך הקום מלכו אחרי ארע מנד (שם בלש) מלכות אחרת ארץ מנד, כי אם מלכות אחרת תחתך. ולאמת הודה ותתי תפארתך.

- 77 ואמר כי ארעית
- 78 ומעתיק מן עתק
- 79 וקוצים סרפדים
- כארץ בעברית
- בספרו לא נתק
- לרגלי התלמידים
- ארע עמו ארעית
- ומה טוב לו שתק
- אשר בספרדים
- בתחתית נפתרים
- ולא שת מכמרים
- תמימים וישרים

אמר יעקב. באר הישב דונש, גם מנחם מודה לו, כי לא פרש פתרונו ארץ אך אמר ארץ בתרגום ארעא. ואמר בלבו יען הארץ ארץ תחתית היא ומתורגם ארעא פירושו לפי ענינו למצוא לו דומה לדומה ופתרונו הוא כפתרון רזחתיים המתורגם ארעין. ואני כותי רענן ובן פורת עלי עין.

המעתיק. והנאת בחלק אחד המעתיק הרים ולא ידעו (איוב טו ה) ויעתק משם ההרה (בראשית יב ה), עם יצא עתק מפיכם (ש"א ג ג), והם שני

אמר יעקב, הפירין דונש מעתק, ומנחם הבין כי לא מצא עתק לשון הסעה רק המעתיק הרים, ויעתק משם, לבעבור כן במחלקת אחד

המעתיק. והנאת בחלק אחד המעתיק הרים ולא ידעו (איוב טו ה) ויעתק משם ההרה (בראשית יב ה), עם יצא עתק מפיכם (ש"א ג ג), והם שני

פירשם . ועל כן יש בפרונום אשם .

חלקים . פתרון המעתיק הרים המסיע הרים . ויעתק משם ויסע משם . ופתרון יצא עתק , יצא דבר

גדול וקשה מפיהם . כמו לשון מדרגת גדולות (תלים יב ד) . והדומים לו עתקו גם נברו דול (איוב כא ו) . בצואר עתק (תלי' עה ו) , הון עתק (משלי י טו) ולמסכה עתיק (ישעי' כג יח) . והחבונן ורעה בסך אל המתיק .

80	ותערוג וערוגה	הביאם במשונה	לפוקה ולתונה	כמוהם נחברים
81	ערוגה היא גנה	גדולה וקטנה	לבושם מוכנה	ככרבם וכפרים
82	וערג לאיילים	כנהם לשחלים	ונעה לעגלים	ופרות עם פרים
83	וצהל לסוסים	וצפצוף לסיסים	וגם מן הטסים	כמו כן לעגורים

עין מחברת צד 138 ע"א

אמר יעקב . מה זה לדונש היה בן חזיל , המננה ימה וצפונה ונגבה כאיל , אשר לא שם לבו על דברי מנחם . כי לא פתר בתערג וערוגה מאומה , ורמה דונש בנפשו כי לא ידע פתרונו יען חברים [בחלק אחד] , אך אמנם כי לא שקר מליו . כי חלק אחד לערוגת הבשם ולתערג . וכה פתרון המקרא כשקיקות הבשם אשר האדם שוקק . ואם האמר לא יתכן לאמר שקיקות הבשם כי אם שקיקות האדם לבשם , הלא דברי יתכנו כאשר אמר איש חמודות (דניאל י יט) ועל חמדה נשים ועל כל אליה לא יבין (דניאל יא לו) אשר פתרונו חמדת אדם לנשים , וכן כאיל תשר על אפיקי מים פתרונו כנפש

תערג . והבאת בחלק אחד כאיל תערג על אפיקי מים (תלים מב א) עם לחיו כערוגת הבשם (שיר ה יג) . והם שני חלקים . ערוגת הבשם היא גנה , ועריגת האיל הוא קול . וגם מצאנו העריגה ליתר הבהמו' כאשר מצאנו קול אחד לעוף ולבהמ' . כמו יהנה האריה (ישעיה לא ד) , וכיונים הנה נהגה (שם נט יא) , ולקולות שמות רבים למיני הברואים . האריה שואג , והאיל עורג , והדוב שוקק , והפרא נוהם , וגבר צורח , וכלב נובח , והפרה גועה , והיולדה תפעה . והודה לאמת את תהעה , ואו במרעה שמן חרעה .

איל תהיה שוקקה אל אפיקי מים כן נפשי תערג ותהיה שוקקה אליך . וכן גם בהמות שדה תערג אליך כי יבשו אפיקי מים (יואל א ד) , בהמות שדה תהיה שוקקה אליך כי יבשו אפיקי מים ונפשם שוקקה , ועוד תשיגע נפשם שוקקה , אליך תשוקתם . ואשר אמר הנביא להשקות אותה מערוגת מפעה (חזקאל יז ז) פתרונו משקיקות הוא הגשם . כאשר אמר המשורר פקדת ארץ ותשוקקה (תלים סה י) פתרונו ותערוגיה אשר פקדה לשקיקותה . וכן על ערוגת צמחה תיבש (יחז' יז ו) פתרונו בחוף המים אשר הארץ והצמחים שוקקים להתיבש , ולכן לא הפליגם מנחם לשתי לשונות ומחלוקות כי לא נעדר ממנו דבר . ואשר אמר דונש ויער לאילים כנהם לשחלים ונעה לעגלים , א"כ גם לנפש האדם הוא העיר וגם לבהמות שדה הוא הערג אשר לא חיות הנה , אך פתרונה שקיקה ולא צעקה ונדחימה ונעה . ואשר הביא ואיה דונש מדרבי חכמים ערוגה היא גנה גם זאת לא תהיה , כי ערוגה לדברי חכמים שורה פתרונו , כי ערוגת דורעונים וערוגת הריאה האונות הגדולות נקראו ערוגות כאשר שנו רבותינו לא שנו אלא באותה ערוגה אבל מערוגה לערוגה לא , ופתרונם שורות ולא גנות . גם מן המקרא נלמדנה כי לא דוא גנה , שאמור בענין דודי ירד לגנו לשקיקות והאות הבשם . ולא יתכן פתרון דודי ירד לגנו לגנות הבשם כי אם כאשר פירשתי דודי ירד לגנו לשקיקה והאות הבשם . כי הבשם המגדיל תאוות , ונפש אדם שוקקת לבשמים זונים , ולאין עצמם ירבו אונים .

84	ונמונו שם נמו	ומסת שם כמס	הלא טוב לו כמס	ספריו בקברים
85	ומונ לב הוא נוע	ונדה וגם ינוע	בעת אין לו שוע	בצור כל היצורים
86	ופשר מסת די	כברכת אל שדי	כדי כח ידי	במתן ונדריים

נמנו, ופירוט נמנו כל יושבי כנען (שמות שו פז) נמסו, למען למוז לב (יחזקאל כא פז) גם הוא מלשון המס ימס אמרת, ואין פתרונו כאשר דברת, כי פתרון נמוגו כל יושבי כנען, נצו, וכמהו נמוג וילך (ש"א יד יו), ופתרון למוז לב גם הוא מלשון הנעה, וא"ח אנה ימצא לשון נע בלב, ואמר לך הנה כתוב וינע לבבו ולבב עמו כנוע עצי היער מפני רוח (ישעיה ז ב), והתבונן ואל העמול לרוח.

נמוג וילך (ש"א יד יו), גם הוא פתרונו נמס, כמו נמוג פלשת (ישעיה יד לא), אך דבר הנביא בלשון המסה אז יזכר לב, וכאשר יזכר בלשון נמיגה נשמע משמעו המסה הלב גם כי לא יזכר לב, ונפשי תשבע במו דשן וחלב.

עין מחברת דר 118 ע"ב

מסח, ורמית מסת ירך (דברים שו י) אלי מס, ולדמות מסת ירך אלי מס, הוא המס, כי המס יוקח במנשת כמעשה, ובגדבות כן לא יעשה, ואודיעך כי לא יתכן לדמות דברי לשון עברי לדברי לשון עברית, כי יהיו במבטא קרובים ובפתרון זרים, כמו ויאמר ארחמך ה' חוקי (תלים יח ב), אשר לא יתכן לדמותו אלי ורחמך ורחבך (דברים יג יח) כי אם ללשון ארם: ויאהב יצחק (בר' ו כח) מתורגם ורחם יצחק, ופתרון ארחמך ה' חוקי, אאהבך ה' חוקי, וכמו ויחננו ממסגרותם (ש"ב כב מו) לא נוכל לדמותו אלי חגור חרבך על ירך (תלים מה ד) כי אם ללשון ארם, אשר הפסח מתורגם חנירא, וכמהו וימלך לבי עלי (נחמיה ה ז) לא נוכל לדמותו אלי וימלך בארום (בר' לו לב) כי אם ללשון ארם, אשר אברה עצה (יר' מש ז) מתורגם מלאכ, וכמו רוח עצה (ישעיה יא ב) רוח מולך, וכמהם בבקר יאכל עד (בר' מש כז) אשר לא נוכל לדמותו אלי עדי כי יבא שילה (שם כוש יא) כי אם ללשון ארם, אשר מתורגם עדאה, וכמהם יפת אלהים ליפת (בר' י כז) לא נוכל לדמותו אלי ופוחה חמית קנאה (איוב ה ב) כי אם ללשון ארם, אשר ירחיב יפתה מתורגם, וכמהם ובמים לא רחצת למשעי (יחזקאל יד ד) אשר לא נוכל לדמותו אל ושעשע יונק על חור סחן (ישעיה יא ח) כי אם ללשון ארמית: ועל חלקת צואריו, על שעיטת צואריה, וכמו כן מסת ירך לא נוכל לדמותו אלי ויהי למס עובר כאשר דמיתו, כי אם ללשון ארם, אשר מרי חרש בחרשו (שם סו כג) מתורגם מסת, וכמו אלה רבים במקרא, והתבונן גם ויהי לך לעורה.

87	לשון סלע פלג	ולכן התעלג	וכשלג נשלג	ביום הסגוריים
88	אשר יאמר אסה	בחסר נון נסה	ונון זה במנסה	וסמך נקשרים
89	כנון קוף במנקה	ושין קוף במשקה	ולו אמר נקה	לאל במסתרים
90	כמנה לא שם מן	ופתר בו וימן	ומה הוא פתרון מן	בלחם אבירים

עין מחברת דר 127 ע"א

סלעי, והבאת שני חלקים ודברתם אל הסלע (במ' כ ח) ה' סלעי (תלי' יח ג) והם חלק אחד, אמר יעקב, דונש ומנחם בפתרון לא נחלקו, יתנו עיניהם ויצדקו.

אפס כי סלעי ומצודתי משל הוא, ואחה לא היה לך לכותבו בחלק שני מפני שהוא משל. כי אם לענין שני ולשון אחת (ז). והעדים נאמנים עליך נדבר הזה המגן והמצודה הכחובי עם סלעי בפסוק אשר לא הברלת אחד מהם בחלק לברו. הברלת מצודתי מן מצודות סלעים (ישעיה לג יו) ולא מגיני מן המגנים (נחמ' ד י), ולא קרן ישעי (תלים יח ג) מן בקרן היובל (יהושע ו ה), והשכילה ועוזרך קבל.

דונש

עין מחברת צד 177 ע"ב

ר"ת

אמר יעקב, נסוחם, אין להכריע אם נון נסחם, והנאת בפועל האהרים ועל נסחם את ה' לאמר (שמות יז ז), ואמרת כי אין בו יסוד כי אם הסמך, כי מצאת ויקרא שם המקל מסה ומריבה. (שמות יז ז), ובאומרך כי הסמך יסוד המלה לא יפוג כל חכם ונגון כי תאמר אסה והכמ"ך במשקל אשר הצו על משה (נב' כו ט), ולא כן בעברי לא יחכן, כי לא נוכל להסיר נו"ץ ועל נסחם מן היסוד למען שם מסה, כן אמר ויקרא את שמו נח לאמר זה ינחמנו ממעשנו (בר' ו כט), כאשר לא נוכל להסיר מ"ם ינחמנו למען נח, כן לא נוכל להסיר נו"ץ נסחם למען מסה. כי משפסם אחד ומן השמות אשר לא ידמו לפועלים הסמוכים אליהם והמתיחסים בהם. כמו וחקרא שמו שמואל כי מה' שאלתיו (ש"א א ד), ורבים מן השמות נבנים על הפעלים הנפכים ונכפלים ויחריים וחסרים. ולכן לא נכרות בעבורם שרשי הפעלים, ונאמר כי הגון מן היסוד כמו נו"ץ מן יסוד יעקב, והתגונן ובינתך היהיה לך מעקה, כבינת אגור בן יקה.

עין מחברת צד 118 ע"א

אמר יעקב, מן הוא, דונש יפה פתרוהו. מן הוא, ודמית ויאמרו איש לאחיו מן הוא (שמו' שז פו), אל יומן ה' דג גדול (יונה ב א) ואין לך דומה לו בלשון העברים. ופתרון מן הוא מה הוא, וכי לא ידעו מה הוא (שמות פו טו) יורה עליו, ויחכן לדמות אליו מן לשון ארמית, ומן הוא אלה די שזבנכון מן ירי (דניאל ג טו), ואם תאמר הלא פתרון מן הוא אלהה מי, ומי לא יפול כי אם על כל אשר יבין וישיכל, כמו מי איש החכם ויבין את זאת (ירמיה ט יא), אומר לך יש לנו במקרא מי נופל על דברים אשר לא יבינו ולא ישיכלו במקום מה ומה. ואלה הם: מי אנכי ומי חיי (ש"א יח יח), וכמו מי פשע יעקב ומי במות יהודה (מיכה א ה), ומי ומי בא עליהם במקום מה ומה, והשכילה וקנה חכמה, לתת לפתאים ערמה, וינער דעת ומיומה.

91 וגם פתר שצף תרון אף וגם חצף והוא כמעט קצף אלהים אדירים
92 והבשר הנא כמו יניא מנה ואלה ואילנה אספם בפשרים

עין מחברת צד 179 ע"ב

אמר יעקב, לא יחכן פתרונו ברגע קצף, ונפלאתי על דונש איך עלה על לבו, הלא מתוך השובתו נושב הוא אשר בא ללמוד מברגע קשן עזבתך. ובעבור לדמות את אלה פתר שצף רגע. הלא באר הישב הוכיר בו הנביא רגע, בשצף קצף הסתרתו פני רגע ממך, היחכן להפטר ברגע קשן הסתרתו פני רגע ממך? אך דברי מנחם יחכנו לאמר, בחרי אף הסתרתו פני רגע ממך ובחסר עול' רחמתך, וכמורו ברגע קשן עזבתך וברחמים גדולים אקבץ. וצורנו יקבצנו, ובנאות רשא ירביצנו. (ז) ככל שלשת המספאות כחוב אחרת. (2) בכ"ו ליידין כחוב ולא תיאר במארה.

נא, והנאת בחלק אחד אל האוכלו ממנו נא
'שמות יב ט) עם ולמה תניאין אות לב (במד' לב
ז) ופחרת אותו אל האוכלו ממנו שבור, כמו
ועצם לא תשברו בו (שמות יב טו), ותעשה
מצוה אחת משתי מצות, ותורה אחת משתי
תורה, וכן לא יאות להורות. באמרות ה' השחרור/
ופחרון אל האכלו ממנו נא כמשמעו בלשון ערבית
זו. ואם תאמר אין מצונו ה' אלהינו לאכל כי אם
דבר אשר יראה לאכל, והבשר הנא לא יראה לאכל.

מפתרוך אשיבך כי הבשר הנא יראה לאכל. כי יקרא הבשר הנא בלשון עברית הבשר יבא באש ולא
יצלה היטב. והבשר ההוא אסר אלהינו בפסח עלינו, והעד אשר העידות עלי נא, למה תניאין, אין
פחורנו בלשון שבידה כי אם בלשון מניעה. ופחרון למה תניאין למה המנעון. וכמוהו אם הניא אביה
אותה אם מנע אביה. ומפני הפחרון הזה לא נוכל לומר אל תניא העצם במקום אל תשבר העצם.
ולמה תניאין במקום למה תשברון. ועוד יאמץ הפחרון אשר פתרו עלי אמוצו אנקלוס המתרגם באומרו
לא תיכלון מנייה כד חי. והתעורר ויהי לך חי, ואספרה שמך לאחי.

עין מחברת צד 25 ע"א

כאלה. והבאת בחלק אחד כאלה ונאלון
(ישעיה ריג) עם די אילנא די חיותא (דניאל יד יז),
והם שני חלקים. אילנא בארמית הוא עץ בעברית.
ואלה הוא אחד מן העצי' למינו. וכל אלה מתורג'
בוטריא. ודע כי כל אלה אילנא, ואין כל אילנא אלה. כמו כל רימון עץ, ולא כל עץ רימון, מפני כי
אילנא ועץ שמות נופלים על השידים הנקובים בשמות. ושפע ואל ידיו החכמות, בענין קשות ורמות.

93 וגם שם סלסלות כמו סל החלות ושת לעקלקלות ועקב מישרים
94 ועני ומנוסי אשר אליו נסי הביאו עם נסי והם לשני עברים

עין מחברת צד 126 ע"ב

סלסלות, ודמית כבוצר על הסלסלו' (ירמ' ו
ט) אלי ובסל העלין (בר' מ ז), ואין ביניהן דמיון,
כי הסלים כשנאים וכרורים, והסלסלות כשנאים
וכולולים, ובאומרו השב ירך כבוצר על הסלסלו',
תרע כי פסם שנית צוה לשוב ולחפש הענבים
והסלסלות, לעולל העוללות. וסלי חרי (בר' מ טז) לא נכפלו במקרא כי כאשר לא נכפלו גלי הים
(ישעיה מח יח) לקוראם גלגלים, כן לא נוכל להכפיל סלים לקוראם סלסלות וסלסלים, וכאשר
לא נסור כפילת כסננים וולולים, כן לא נסור כפילת סלסלות, כי הם שמות נבנים על הכפילה,
והתבונן ואל תפק הפלילה.

עין מחברת צד 123 ע"ב

מנוס, וחלקת לשני חלקים כנוסי (ירמיה
פז יט) ואבר מנוס מקל (עמוס. ב יד) והם
חלק אחד, ואשר מניח להביאם בחלק אחד, ואורך אותם מחולקים לשתי אבות מאבות המנוסא,

והם מנוס ומנוסי, והדרג הזה לא יחלקם בפתרון, כי אם על משקל פגום כרות ז, וקניסי סמוך, קצור [כרות]. ומציקף סמוך, עד כלותך ימי מצורך (יחזקאל ד ח), וכמו מנוס ומנוסי, ומצור ומצורך (אשר) נהפכו מאב לאב בסמיכת רבים במקרא מן הפועלים והשמות, כמו מעוז להם דרך ה' (משלי כב), י"י עוזי ומעוזי ומנוסי (ירמיה מז יט), חזק, כי ישלים חקי (ירמיה כג יד). רוק, עד בלעי רוקי (איוב ז יח), כרכב, תחת כרכבו (שמות לח ד), לאום, שמעו אלי עמי ולאומי (ישעיה נא ד), וגם בפועל העתיד יבואון אלה האניות זה במקום זה, כמו ישפש, וישפשו הם (שמות יח ט), ישמור, ושפתי חכמים תשמרם (משלי יד א). והתבונן לשערים האלה וחקרם, וכאישון נצדם.

95	ונפת עוד הביא	לנפתי משכבי	ומי זה המביא	דבש במקטרים
96	והתני בנפת	כמו תני כזפת	וגם תני בשפת	בשפת הסירים
97	הלא תפת קום	במאזנים התום	וחזק את תום	זכה הם נעצרים
98	בשפת שפתי	כזפת זפתי	בנפת נפתי	רקיקי בכורים

דונש

עין מחברת דר 124 ע"א

ר"ת

אמר יעקב, לא ירעהי מה הוסיף דונש על פתרון מנחם, כי גם הוא פירש הסיביות משכבי מר, ועל משקל שהי אותיות חברו, כי אמר מגורה גשם נדבות הניף (הליס סח י) הוא, ומן נוף יאמר נפתי, נפת, ומן נש בשתי, בשה, ומן נחושה, נחושת, ומן חף, חפה לפניס אהיה (איוב יז ו), במות החפת (ירמיה ז לא), ואהרי אשר אמר [כ"י בא] דונש כי המביא דבש בקסורה, יקרא לכל זנב ודבורה, הכי אמר מנחם להיות הפתרון כאשר אם כתוב נפתי משכבי ומר, כי אם נפתי משכבי

מר, לאמר במר הניפותיו והשיבותיו, וגם ראיית נפתי ושפתי, גם מנחם כן פירש במחברת זו אשר פירש זריה מן זר ולא מן זרת והקשה עליהם כי מן זרת יאמר זרתי כמו מן כרת כרתי, ברית כרתי אחק (שמות לד כז), וחשובות דונש עליו למצה, ותואנות עליו ימצא.

99	והביא העתודים	בחלק העתידים	ואמר לי מודים	נבוני העברים
100	באמרו כי ידה	כיסוד הא הדה	וכצפור צדה	חכם השנערים
101	סעדיה בן יוסף	זקני החוסף	צפונות האוסף	פני המוסרים
102	והתז הא הוים	ושמו עם מזים	וההא בהוים	כמו הא בהורים

עין מחברת דר 139 ע"ב

אמר יעקב, עורר לך רפאים כל עתודי ארץ (ישעיה יד ט) כמו ועתודותיהם שושתי (ישעיה יג), כי לא יחננו דברי דונש להיות עתודים נבגורים, כמו פרים ואבירים, כי אהרי מוהם לא יקראו פרים ופורות, כי אין בידם להרע גם הישיב אין אתם, ועל כי הם חזקים וצורים,

[ז] פירוש כרות הוא כמו כררד בפי מפרקים האחרונים.

רבים אבירי בשן כחרוני (תלים כב יג), פרות הבשן אשר בהר שמרון... האומרות לאדניהם הביאה ונשתה (עמוס ד א), והוזהר פן חסית או חפתה,

(ירמיה נ ח), פחרונו לנוס בחפון, גם אצל אכילה נמצא לאלים ולעתודים (יהוקאל לד יז), וסוף המקרא יוכיח הקים מנכאותם כל מלכי גוים (ישעיה יד ט), אך בפתח בפרים, ישלים כאבירים.

עין מחברת צד 68 ע"ב

הדה. וכתבת בספרך: ואיחי בפתרוני ר' סעדי' נמול ידו הרה (ישעיה יא ח) הוהים שוכנים (שם נו י) במחברת הא, והמרה את אמרו, והשנה את הדרו. ותבא הוהים במחברת זי"ן כי השבתו כאפס וכאין, ותדבר הרה במחברת דל"ת. כי לא שקלת במשקלח, ומשקלה מן הפעלים השניים. הגה מן היגה, המה מן יהמה. ואודיעך כי יודו אבן בי (איכה ג נג) אשר רמיח אלי הרה, לא ידמה ולא יעדך אליו במשקל. כי משקל יודו מן הפעלים וישו ויכו ויוז: וכאשר לא יאמר מן וישו הפה ומן ויוז הפה מן ויכו הפה רפה, כי אם הפה והנה והנה הפה חזק, כן לא יאמר מן וידו הרה רפה. ואם תאמר מה פתרון נמול ידו הרה, אומר ידו שלח לפי הענין. ואם אמור יאמר אחד מן הפותרים כי יודו מן הפעלים האחדים והרה מן הפעלים השניים, ופתרונם אחד. כאשר ויגה בני איש (איכה ג לג) מן הפעלים האחדים. וינין, ומגינת לב, מן הפעלים השניים ופתרונם אחד. וכאשר יש פעלים שניים ופעלים שלישיים בפתרון שוים. כמו כמעט קם (יהוקאל יז מו) ולהקטין איפה (עמוס ח ה). וקשני עבה (מ"א יב י) וכל אלה עבתה (יהוקאל ו יג). אמנם כי הדבר הזה יקרב להיות כאשר יאמר רק אך. הענין הראשון טוב מן הענין הזה האחרון, מפני כי יודו כמו ויודו היוהים (דה"ב כג). ולומר הורה ידו או השליך ידו במקום שלח ידו לא ימצא בחצודה. והשכיחה ותן הודה, ליסד הא הדה.

עין לחן תשובת החיים.

אמר יעקב. קרוב בעיני כי נתפז רונש על אשר אמר בחרוניו. באמרו כי ידה, כיסוד הא הרה, וכצפור צדה, חכם השנערים, סעדיה בן יוסף, כי לא חלק עליו מנחם אך הודה לו: וכל הפתרון אשר הביא מנחם בחזלת מחברת ה"א (צד 68 ב) להדיח את כל אויבך (דבר' ו יט). נמול ידו הרה (ישעיה יא ח). והדך רשעים (איוב מ יג). שלח העו (שמות ט יט), אשר הצו על משה (במדבר כו ט). כהתם הששעים (דניאל ח כג). הגרי שמים (ישעיה מו יג). גנת הביתן (אסתר ו ז). תהוהוה על איש (תלים סג ד) וכולי. עד פתרון הביתן הכל פתר כרב סעדיה, והעמיד הפתרון מנחם וחברו אך לחלוק עליו אשר חזרוהו עם הראיות במחברת ה"א, ועל אשר הוכרז רב סעדי' הביתן, והצו, והעו, וכתתם המשעים עם להדוך, והרה, והדך, הגרי, תהוהוה, נפלא מנחם ונשגבה מחברתו לפי השוים אשר חשב לכתוב שניונים. כי ידוע הוא כי ה"א הביתן כמו ה"א הביתה. וה"א הצו כמו ה"א הכו השו. וה"א העו כה"א השב הקם. וכן ה"א כהתם. ועל כן כתב מנחם אבל רב סעדיה אשר החביר המלים האלה במחברת ה"א לא ידעתי מה היתה סברתו. זה כתב מנח' על הביתן ועל השאר שוטרנו. ותמה מדוע חשב הרב שניונים להביאם במחברת ה"א להרסו, כי ששות הוא בידו. ואף גם על זה היה מנחם ירא חזר מהרוס הרב, באמרו (צד 69 ב במחבר'). על כן יש מאמחה מסור ומדרך אמונה לבלתי שום משגה בסדרי עניניו. ודונש אף ברבירו

גם בתשובתו נ מדה, כי אשר השיב לא היה להאמר מן השדה הוהים מן הכה הוהים (לחלן בתשובת הוהים) הלא מנחם השיב כמו כן בתשובת הוברי על יהודה בן קריש במחברת אבחה, באמרו הוברי פתר יהודה בן קריש כמו חוברי, ומנחם פותרו כמו בוררי, והה"א תקן במלה כאשר פתר רב סעדיה ואמר מנחם על ה"א הוברי (מחברת צד ז א): ויש מלים לפועל לשעזן אם אמור יאמר

כל ההאין הסדורים בתחלת המלים המדוברים כמו הברי שמים כלם מיוסדים במלים, כדבריו בן הוא. אבל יש מלים מעט מועד בלשון עברית משפטים כהברי שמים, כאלה... הולכי נתיבות (שופטים ה ו). הולכי רכיל (ירמיה ו כה), היום שוכבים (ישעיה נו י). תהוהוהו על איש (תלים סב ד), הזכרו לי (איוב יג ג). וכאלה רבות. וזה כפתרון רב סעדיה. ונפלאותי על דונש גם כזה כי אחרי אשר לא חלק על מנחם בדולכי נתיבות אשר חברו במחברת וילך. גם כי יאמר הלך ויהלך חברו מנחם במחברת למ"ד למען רוב הפעולות והנפעלים בלא ה"א, ועשה הלך הולכי כאלו הפעל ילך. כמו ישב, יד. מדוע אליו ייב בהוים ובהדה מלעשותו ההאי"ץ תיקון כמו הלך כאשר עשה מנחם למען רוב הפעולות והנפעלים של וידו אבן, ידו אליה (ירמיה נ ד) מן דל"ת. וכן ויו (וקרא ח יא). יזה מדמה (שם ו כ). רובם מווי"ץ. ולכן שקלים רב סעדיה ומנחם אחר רוב פעולתם. ואם עלתה על רוחם היו אומרים הולכי מן הלך. וילך מן ילך. כאשר אמר מנחם ויקח מן קח במחברת קו"ף, ולקח חבר במחברת לקח. היה יכול לחבר כמו כן הלך במחברת ה"א וילך במחברת למ"ד ופתרונו אחד. וכן הוים מן הוה במחברת ה"א. ויו מן יוה במחברת זיין. וכן הדה במחברת ה"א. וידו, ידו אליה מן ידה במחברת אותה. אך לא רצו כי הילכו אחרי רוב הפעולות והנפעלים לרמות אליהם תהוהוה לי, תהוהוהו. ולהרזיב בפתרון המקראות, ודבר זה יכון ויאות. ואשר אמר דונש לא יתכן הדה לפתרו השליך יתכן. גם בלשון יד כאשר פירש מנחם יתכן, והוים פתרונו מושלכים, כמו: כן יזה גוים רבים (ישעיה נב טו) אשר פתרונו כן ישלך. והוים שוכבים מושלכים כלבים ברחובות ובשווקים מתוך שרתם אהבים לנוס, ודרך שבור, לא עורים. כלם לא ידעו, רואה ולא יודע, ולא אלמים בדבר. הוים, מושלך, אהוב לנוס. וזה מענין כהן ונביא. חשו בשכר נבלעו מן היין, שגו ברואה, וכן גם פה אמר הנביא צפוי עורים, כלם לא ידעו, כלם כלבים אלמים, לא יוכלו לנבוח. הוים שוכבים אהבי לנוס והכלבים עוי נפש לא ידעו שבעה וגו'. אך בהפיץ הצופים משנתם יין ידליקם לאכול ולשתות ואומרים אקחה יין ונסבאה שכר והיה כזה יום מהו במאכל ובמשחה ולכן הם הצופים העורים ולא יודעים כלבים אלמים אשר היה להם להזהיר את ישראל ככלב השומר מה מלידה והם לא יוכלו לנבוח מושלכים שוכבים אהבים לנוס. וכן יכונה המקראות כאשר פרשנים.

דונש

עין מחברת דר 68 ע"ב

הוים. והתשובה עליך בהוים (ישעיה נו י) כתשובה בהדה. כי כאשר לא תוכל לומר מן וישו הוים במקום מים, ולא מן ידו הוים במקום מים, כן לא תוכל לומר הוים במקום מים. ואם אמר אחד מהפתורים כי יתכן להיות הוים מן השניים כמוים מן האחרים לא נאזין לדבריו ולא נקשיב למתו, כי אין למים ולזורקים ענין נפסק. הכתוב אומר צפוי עורים כלם לא ידעו וגו' (שם), ונאמר כי פתרונו לפי הענין רודמים, כנאמר יזונחן המתורגמן שכבין נומין, ומשקל הוים והוים והוים. והזוהר פן תהיה מן המשגים שוגים. [הכרעה ר"ת ע"ו נמצאת בהכרעה על ה ד ה דלעיל].

103 וזון נוער השריש וזון נגע הוריש הלא טוב לו התריש ולא אין בדברים
104 וכלה יוד בליה והסיר יוד שליה כמו יוד כן שביה ושבי מוסרים

דונש

עין מחברת דר 123 ע"ב

ר"ת

אמר יעקב. על נער כפיו נבהל להשיב דונש. כי לא תפול הנון לעולם. ולא יוכל דונש להשיב אח דבריו כי כל פעל של שלש אותיות ואמצעותו אחת"ע ואות ראשיתם נון לא תפול הנון לעולם, כי יאמר מן נער יער, מן

נער, והברת נער כפיו (ישעיה לג טו) במחברת נון והוא ממחברת ער, כי הנון משרת בנוער, כאשר ישרת בנוגע, ונוסע, ונודד, וכנפולו מן נודד כן יפול מן נוער, באמרו ותער כדה (בראשית כד ד), וגם ככתוב

ויערו אה הארון (דח"ב כד יא). והתבונן סך הכשל במשקל קל. כי מן המשקל חזק אינה ראה. כי בפתרון, והוסף חמה עלי הרון.

גם החטופי מה פעל של נון לא תפול הנון בהדגשם במשקל חזק כמו ואתנפל התנפלותי, מתנגם, מתנשא, אך במשקל קל לא מצאנו נון נופלת לאמר יער יעץ ילל יחס כאשר יאמר יגש יפל ישיך. ומן נחת יאמר נחתה, נחתו, מן נחר נחרו, ולא יהיו כמו נחרו נחתו, שהרי והנחתה עלי ירך (חלים לח ג) מוכיח כי לא תפול הנון, וגם הפתרון שלא יכון, ואשר דמה דונש נוער לזיער, ויערו, לא דמה מאומה, כי נוער מן נער שלשחם יסוד, ותער כמו ותערה מן ערה, ויערו כמו כן מן ערה. גם פתרונו אינו אחד, כי ערה כמו מְעַרָה כלי, ונוער כמו מְנַעֵר חצן 1; וכן ננערתי כארבה (חלים קפ נב) בלא מלואת כלי כי ריקן הוא 2. וכן ננע לשון מנע נופלת, ונון ננע אשר אינו לשון מנע כי אם לשון ננע לא נתברר אם תפול אם לאו, כי יש מן הנון הרומוות נופלות רוב פעמים בנדרשות, ועל שתי אלה היה לו לדונש לחשות.

1) מלשון חצני נערה (מנחה ה יג). 2) בכ"י כחוב כוח, כי ערה כפי מעיר כלל, ונער כפי מעיר חצן. וכן ננערתו מארבה בלא מלואת כלי כי ריקן הוא, ע"כ. והרבה הדבולות השבתי להבין את המאמר הזה, ולא מצאתי את התרה כי אם לפי השנתיים אשר תקטרו בו.

עין מחברת צד 174 ע"א

בשליחה. והבאת בחלק אחד ובשליחה היוצת מבין רגליה (דברים כח נו) עם ישל ויחד (דברים כח כז) והוא שם לא נוכל לגזור אותו מן פעל כאשר לא נוכל לגזור כליות מן וכל בשליש (ישעיה יב יג). ולא כבוד מן כצל סלע כבוד (שם לב ב). ולא זרוע מן זרע, ולא גידי שחדיו* (איוב מ יז) מקול שזורים (שם פו כא). כי לא נוכל לגזור אותם מן הפעלים, ולכן אומר בהביאך ובשליחה עם כי ישל ויחד. ולא אומר נסרחה חכמתך.

* בכ"י ולא שזורים מקול שזורים.

עין מחברת צד 144 ע"א

פה. וכתבת בספרך כי פ"א הוא יסוד פה אשב כי אריתה (חלים קלב יד), וכן לא יתכן. כי פה לא הוא מן הפעלים, כי אם מן היות הענינים אשר לא יפעלו ולא יקבצו ולא יסורו מבנינם, אכהוב לך מקצתם לגלות נתיבתם, ואלה הם: כה אמר ה', פה אשב כי אריתה, יען וביען, אם נא מצאתי חן בעיניך, אך בה' אל תמרו, רק חזק ואמץ, גם זאת מעם ה' צבאות, ורבים כאלה בחורה, והתבונן וצא מחשיכה לאורה.

עין מחברת צד 89 ע"א

אפה. וגם אמרת כי אל"ף ואפה לחם (ישעיה מד טו) לא הוא מן היסוד למען כי מצאת [בהחל המהברת עם האלפין היתרים בחלחל התיבה] והופהו (ש"א כה כד) כתוב בלא אל"ף, ואמרת כי אל"ף לא אבה ה' אלהיך (דברי' כג ו) מן היסוד, והרשעה משפך באפה, כי הנה כתוב בני אם יפתוך חמאים אל הנא (משלי א י) בלא אל"ף. וחאפה הוא במשקל חאבה, וחאבה והאפה כתובים באל"ף ובלא אל"ף ומבטאכ שוה, ולא נוכל להפעלים לכל עוברי פניהם כי אם אל"ף מיוסד בהם, באומרנו אפיה אביו, אפה הונר אפחה

הנקבה, וכן אבה הזכר אבתה הנקבה, ונאמר לזכר אושה במשקל אוֹבָה, ואוֹבָה לנקבה וכן. אוֹפָה, והתבונן ואמרתך תהי צרוּפָה.

105	וחסר וו מסוה	והוּו במסוה	כּוּו מקוה מטוה	ואף וו צוארים
106	ושם מם שרד	והושיב מם ברד	ורפש אף ררד	מקור מים קרים
107	וגם אמר כף כה	כמו כף ויכו	ולא זהו דרכו	ולא הנותרים
108	אשר חק באחדים	כדלת הנדים	ושם המוסדים	הרוסים נעקרים

דונש

עין סהברת צד 127 ע"ב

ר"ת

אמר יעקב, מסוה, מים, כה, נד, מה, מסוה. ואמרת כי יסוד ויהן על פניו מסוה אין בנינים פתרון מאומה. (שמות לד לג) סמך. והשם אשר עקרת מיסוד

מסוה וקרקרת במסוה יסודו) הוא ובדם ענבים סחה (בר' מט יא). ואני אומר כי מסוה וסות הם שני מיני מלבושים, יסוד סחה סת סמך ותיו, ונכתב סחה בה"א במקום הווי כמו ולא נס לחה. (רב' לד ז). וכמו אסרי לגפן עירה (בראשית מט יא). יסוד מסוה ס' וי"ו. כמו מסוה ומקוה, והוזהר ואל השוה, סות אל מסוה. (1) מ' והשם אשר גורח משרש מסוה, ואשר מונח וערכבת אותו עם מלת מסוה, היא מלת סחה ככתיב ובדם ענבים סחה.

דונש

עין סהברת צד 111 ע"א

מים, וגם אמרת כי מ"ם יסוד מים, למען כי מצאת מי הים (שמות שו יט) אשר היא יסוד הסמיכה*) מיסוד מים, ואין הדבר כאשר חשבת, ואין משפשף היוד כאשר דמית, מפני כי היוד מי הים לה היא סמוכה, כיו"ד כלי גולה אשר הוא ליסוד ולסמיכה, (* מ' אחרי כי מצאת מי הים אשר נפלה עם השני בבלת מ' לטבת הסמיכה ע"כ אמרת כי מ' יסוד מים.

עין סהברת צד 103 ע"ב

כה. וגם אמרת כי הכ"ף הוא יסוד כה חאמר לבית יעקב*) (שמות יג ג) ושמת המישור עקוב, כי כה מתיבות הענינים היא כאשר כתבתי למעלה, לא חפועל ולא תקבץ ולא תשר, אבל המלה אשר אין יסודה כי אם הכ"ף, והכית בצור (שמות יו ו) רך אתם (שופטים שו ח) הנה בכפך (יהוקאל ו יא), זאת המלה אשר יסודה כ"ף. וגם אמרת כי הכ"ף מן היסוד כי עשית משפשי ודיני (תלים טו ה) לא כן הוא. כי, מתיבות הענינים הוא, היוד בו מן היסוד ככ"ף. והתבונן פן תרוץ בקנה ובכף. (* הפסוק חות נפקד מקורו בסהברת ואין ספק כי דוש מצאו שם. להויתו מהריו עם עקוב.

עין סהברת צד 62 ע"א

נע ונד. ואמרת כי יסוד נד אינו אלא הדל"ת לברו, ולא יהכן. כי נד הדל"ת והנו"ן בו מן היסוד כנו"ן נע וכנו"ן נח וכנו"ן נס. וכאמרנו נועו נדחו נוסו, כן נאמר נודו מתוך בבל (ירמיה נ ד), וכאשר נאמר נועי נדחי ננסי, כן נאמר נודי הרכס צסור (תלים יא א). וכן יפעל בכל פניו, בגון מיסוד בו, והפועל אשר עקרת שורש נד ועקרת שרשו כמו ויד כתיוב לילה (איוב כ ה), גם הוא שתי האותיות בו. מן היסוד. ועל משקלם פעלים מן השמות הנפעלים אשר פהרונם אחד ויסודיה שנים כמו צץ המטה (יהוקאל ז י), הנצו הרמונים (שיר ו יא). והוזהר ואל תתערב עם שונים.

109	והסיר הא מן מה	והשב זאת חכמה	ובינה גם ערמה	ונגליי במסתרים
110	ושם מם אדרם	כמו מם אורידם	ותיו וישתומם	בתוך העקרים
111	והביא באחדים	ידידות וידידים	ודלתי הדודים	לעולם נקשרים
112	ורחה יוד מן מי	כמו יוד מן ברמי	הסירם בני עמי	חשבנם שכורים

עין מחברת צד 117 ע"ב

מה. וגם כתבת כי יסוד מה לך לשפר חקי (הלי' נ שו) מס, וכמו כן אמרת יסוד מי אשר חטא לי (שמות לב ג). והוא חיווד בהם (ז) מן היסוד, כי הם מתיבנה הזנינים, אשר משבעם לא משתנים. (ז) פי' במלת מה ובמלת מי.

דונש

עין מחברת צד 62 ע"א

ר"ת

אמר יעקב. ארדם עד בית אלהים, לא כדברי זה ולא כדברי זה. לא כדברי מנח' אשר פתר לשון ידירות כי לא יבין לא לפי הענין ולא לפי הדקדוק. ולא כדברי דונש אשר פתר כמו דום לה' והתחולל לו. והוסיף דל"ת בארדם אשר לא כד. וגם פירש בסך כמו משוכת דוק (משלי טו י), ולא נמצא בכל לשוני שיכה גדר כחוב בסמך. ועוד אם מסיכה גדר יש דרך לעבור כי בהכלל אדם יאמר גדר רכי (איכה ג ט). הגני שך את דרךך (הושע ב ח) אשר לא יוכל לעבור, ולא יתכן לא לפי הענין ולא לפי הדקדוק. אך זה פתרונו, ארדה עמהם עד בית אלהים. כמו בשלם הבשר (מ"א יג כא) אשר פתרונו בשל להם הבשר. כני יצאוני (ירמיה יד) יצאו ממני. לא ישה לארץ מלגם (איוב טו כט) לא ישה לארץ מן למי. ותרבה כאלה (ז). וארדה כמו יודון יודון (תלים סח ג), ארדה כל שנתי (ישעיה לח טו) כמו אהרה. רק תי"ו של מתפלל לא תבא על הדל"ת. ומה פתרון הססוק אלה אוניה ואשפכה עלי נפשי כי אעבר בסך: וזכר אני את ימי קדם אשר הייתי עובר בסך ובאהלים אשר היו עלי רגלים חלקים אהלים מזה ומזה ואני הייתי עובר בנימים עד מקום תהנותי. והייתי גם אני חוקע אהלי ומקים יריעותי ולמועד (ג) הייתי מדרה עמהם עד בית אלהים. וכן נבא הגני ועוד אושיבך באהלי' כימי מועד (הושע יב י), וגם מה אמר המשוור ארדה עמהם עד בית אלהים בקול רנה ותודה עם המון חונג העולה לרגל. בשבט ה' שבות עמו ועקב יגל.

(ז) עין במחברת מהם בשרש אר אל צד 32 ותמצא גם שם פתרון הכתובים האלה כמורה. (ז) כ"ו ולמשיכם.

ארדם, ופתרת ארדם עד בית אלהים (חלי' סב ה) ארדם, ורמית אליו מה ידירות משכנותי (שם פד ב), ולא יתכן פתרונוך. למען בי מבטא ארדם ארדם, כמשקל אשבר ואסתר. ובאמרך כי ידירות יסודו דל"ת אחר, כמו וידו אכן בי (איכה ג נג), היהבן כמו מן וידו ארדם, או מן האחרים כמו ויב, אכנס. או-מן וישו, אטשם, או מן יונו, אוזם, לא כן כי אם ארדם, ארדם, ואנס, ואנס, ומוזה הבנין ולפי הענין ובאמרי כי יסוד ידירות שתי אותיות לא יתכן להיו' מ"ם ארדם כי אם מן היסוד. ורומה לו דום לה' והתחולל לו (תלים ג ז). ונכפל ארדם בראש כאשר נכפל יעצור (ישעיה טו ה). ופתרון ארדם עד בית אלהי. 'אלם ואחריש עד אבא בית אלהים בקול רנה. כמו אשמרה לפי מחסום בעור ורשע. לנגדי (תלים לט ב). וכמו ואני כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פיו (שם לח יד) וענין המזמור על הפתרון יורה. באומרו (שם מב ג) צמאה נפשי לאלהים לאל חי מתי אבא ואראה פני אלהים, ואומר יהיה לי דמעתו להם יומם ולילה. באמר אלי כל היום איה אלהיך. ואומר אלה אוכרה ואשפכה עלי נפשי כי אעבר בסך ארדם עד בית אלהים. אמרו כי אעבור בסך 'אמרו (שם מג) למה קודר אתה לך בלחץ אויב. ואמרו בסוף המזמור שלח אורך ואמתך המה יתנוני. ביאוני אל הר קדשך ואל משכנותיך, ובאואה אל מונח אלהים אל אל שמחת גילי, ואורך בנבור אלהים אלהי, כאמרו ארדם עד בית אלהים בקול רנה ותודה המון חונג. והוזה פן תהיה משנה ושונג.

עין מחברת צד 183 ע"ב

אמר יעקב, וישתומם מן שמם גם מנחם ראה וירע, אך לשון שממון לא נכון לו להשוותו לדעת העליונה בלשון עצבון וצרה וקיצו נפש. ודימה מה אחרוני' כאלו אינה כעין עועים (ישע'

וישתומם, והנאת בחלק אחד וישתומם כי אין מפניע (ישעיה נס יו), עם שחום העין (במדבר ב ג), ופתרת אותו ויראה, וכן לא יתכן ולא יראה, מפני כי וישתומם מן הפעלים

יש (יד) וסמך מחספס (שמות יו יד) . ולמען דעת אם המס יתרה או מן שממה, מי יעלה לנו השמימה ?

לבו (בר' ו' ו'). וגם ותקצר נפשי בהם (זכריה יא ח). זכן בכל צרתם לו צר (שעיה סג ט) כחוב באל"ף ונקרא בוי"ו. והאלהים יתרום שמו הוא מרוםס מדאגה ושממון. ומתעלה מקצר נפש ומעצבת לב, אבל נאמר דברה תורה לבני האדם להשמיפם כדי כחם ולהשכילם כדי מדעם, ועוד אודיעך כי לו היה וישתומם מן הפעלים השלישיים לא נכפל בו האות האחרון, כי לא יתכן לאמר מן ויתסם וישתומם, ולא מן וישסום וישתומם. ולא מן וישבור וישבור, ולא מן ויעבור ויעבור, וכן כל הפעלים השלישיים לא נכפלו באחריתם בשיעור (כ"י בשער) הוה, אבל הפעלים השניים הם יכפלו, באמרנו ויסתופף מן סף, ויתגורר מן גר, וישחרר מן שר, ויתבונן מן בן, ויתלונן מן לן. וכמוהם וישתומם כי אין מפניע, מן פנו אלי והשמו ושימו די על פה (איוב כא ה).

דונש

עין מחברת צד 62 ע"א

ידיד, ואמרת כי דל"ה אחר יסוד ידיר וידידות ודור, בלא עד צדק ולא עד שקר, ושני דלתי ידידות ודלתי דודי לי ואני לו (שיר ב טו) לא יסורו זה מאת זה, כי איש באחיהו ידבקו יתלכדו ולא יפרדו, וכמוהם מן השמות אשר לא יתפררו שני אותיותיהם גג ודר ורח וסס. ומן הפעל' כאשר שש ה' (דברים כח ט), ויצף המספ (יח' ו' ז), רר בשרו (ויקרא טו ג), חת וקדש וצבא (דניאל ח ג), והתבונן והלך ברחבה.

דונש

עין מחברת צד 87 ע"ב

ר"ת

אמר יעקב. ידיד, חי, בצים, ציונים, סאן, יצען, וקסן, יבש, יגע, שנים. הנקדנים תופשים אותו על כך. משמעות אין ביניהם ואין להשיב עליהם, רק כאשר טעה דונש לפרש די הוה צבא הוה מחא לשון מכה, על זה יש להשיב כי שקר הוא. אך מחא נרברי מנחם. כי כן המקרא מוכיח: די הוה צבא הוה קשל ודי הוה צבא הוה מחא ודי הוה צבא מרים ודי הוה צבא הוה משפיל (דניאל ה יט), פתרונו נכון לומר הוגר ויז' דים וישפיל. ועל זה פנ' בפתרונו אפיל.

ודי מחסורו סמוך כמו די פיעה סמוך. והתבונן ובחכמה אל תמוך.

(1) כלומר כמו שנבדל בנקודה מחים השוככים בארץ סן מחים החיים העומרים שהראשון בצירי חתה המ"ם והשני בש"א כן נבדל בחינתם מלה סח"ו י"ה בצירי סן סח"א בקסן. (2) עין מחברת שרש די צד 63 ע"ב.

113	וגם שם יוד בצים	כמו יוד הקצים	ואף יוד החצים	ואף יוד התורים
114	והרם בנינים	כמו הארמונים	ושבר ציונים	והפיל תמוררים
115	וקרקר נון קטן	וכרת נון יצען	והסיר נון סאן	ובכלם לא סרים
116	ומנון עם הוניה	במחלקת בנה	ומנון מן מנה	כמרוור מן מרים

עין מחברת דד 152 ע"א

בצים, וכתבת בספרך כי צד"י יסוד וצי אדיר (ישעיה לג כא) למען כי הקבוץ ביוד אחד באמך
יצאו מלכים מלפני בצים (יחזקאל ל ט), גם בואח לא צדקה אענך, ואומך כי יוד וצי אדיר לא יסוד
מן היסוד, כאשר לא יסוד יוד אי כפתור (ירמ' מו ד), כי יוד בצים הוא ליסוד ולקבוץ, כיו"ד וכלים
מכלי שונים (אסתר א ז), ויו"ד אם יהיו חסאים כשנים (ישעיה א יח) אשר הם ליסוד ולקבוץ,
כי אחר כלים כלי ולא כל, ואחר שנים שני ולא שן, והחבונן ועורה ואל תישן, ואל תהיה לעין עשן.

עין מחברת דד 152 ע"א

ציונים, וגם כתבת כי צדי יסוד הציבי לך ציונים (ירמיה לא כא), ומי יתן לך אחי החכמה
להסיר גון ציון, ואף כי תאמר אין היוד בו מן היסוד בלא עד צדק ובלא עד שקר, ועוד מן
השמות הנפעלים בפעלים השניים נפעל מציץ (שיר ב ט), ויציצו מעיר (הלים עב יו). צץ
המטה (יחזקאל ז י), במשקל שש, וישישו וישמחו (תלים מ יז), וכן עלחה נצה (בראשית מ
י), הנצו הירמונים (שיר ו יא), הנין בו כמו הניקה בנים שרה (בר' כא ו), ולו חשבנו כל שתי
פעלים או שני שמות פתרון אחד ויסודיהם שנים בלי יסוד אחד, מרצנו הגדרות, והרבנו חזומות
התורות, והזהר ואל תוסף כדבר הזה להורות.

עין מחברת דד 43 ע"א

סאן, ורמית נון קסן, וסאן, ויצען, אל נוני שלמן ומעוניה, והם כמו נוני ישמן ישכן
אשר נונייהם נפעלים. כאמרנו קסן במשקל ישמן כן נאמר סאן ברעש, וסואן במשקל שוכן
ושכן, וכאמרנו ישכן כן נאמר יסאון. ונוני שלמן ומעוניה אשר רמית אלי נוני כאן ויצען וקסן
לא נוכל להפעלים לאמר מן שלמן ישלמן, ולא מן מעוניה יעון, ואתן לך סימן ער במבטא נאמן:
החבונן לכל מלה אם נפעל האות בה באחד ממיני הפעלים דע כי לא יסוד האות האחרון מן יסוד
המלה והיא לעולם, כמו כי כל סאון סואן ברעש אשר הוא מן הפעלים פועל במשקל שוכן ויוליים
(תלים קלח כא), וכאשר לא יסוד נון שוכן, כן לא יסוד נון סואן, וכמוהו אהל בל יצען אשר
הוא מן הפעלים יפעל במשקל צדיק יבדן (תלים יא א), וכמו להקטין איפה (עמוס ד ה) אשר
הוא מן הפעלי' להפעיל להבריל, ואם תאמר אך נוכל לומר כי נון להקטין איפה אשר הוא
מן היסוד, ואנחנו מוצאים כמעט קס (יחזקאל יו מו), ואמר הם שני יסודים, שניי ושלישיי,
ופתרונם אחד, ובדבר הזה ירשיעך פך כמוני, בהביאך כי העוין את דרכם (ירמיה ג כא) בשניים,
והבאת לעות אדם בריבו (איכה ג לט) בשלישיים, ואחה מודה כי פתרונם אחד, וכמו אלה לי
עיים רבים עליך ממכתב ידך, אם תבקשם המצאם בספרך.

ר"ת

עין מחברת דד 123 ע"א

דונש

מנון, ושמת במחלקה אחת ואחריהו יהיה
מנון (משלי כש כא) עם לא חונו איש את עמיתו
(ויקרא כה יז) וכן לא יתכן, מפני כי לא תבנה
מלה על משקל מנון מן חונו, מחברי חונו
הדומין לו חורו ויודו ויוורו, כמו יורו
משפטי ליעקב (רברים לג י), וכאשר לא תוכל
לומר מן יורו לה (תלים קו ד) מדוד, ולא מן
יורו משפטי מרור, כך לא תוכל לומר מן לא
חונו מנון, אבל מיתר הפעלים חבנה המלה

אמר יעקב, מפנק מנויער עבדו ואחריו
יהיה מנון, מן נין ונכד, וכן נין מנון כמו מן
קם מקום וכן לן מלון, ופתרונו הממשיל
עברו על בני יתרו אחריו יהיה העבר מנון כמו
נין ויורשו כבן, ביה מחשופי למד פעל מן ינה
לא יתכן. כי מן ידה לא יאמר מרון ולא מן ינה
מנון, והאימנם כי יאמר נכון מן מנה מנון
כמו מן חונו חזיון, אך טוב לבטוחו מן משקל
נין וכן נן מנון כמו מן לן מלון, וכן אמר שלמ'

במשקל מנון על שני פנים : הבנין האחד יהיה המ"ם בו מוסיף כמו מנון מין' יבין , ומרום מן ירים , ומקום מן יקים , ומלון מן ילין . והבנין השני יהיה המ"ם בו מן היסוד , כמו מרור מן מרה כלענה (משלי ה ד) ומנון מן מנה את מאכלכם (דניאל א י) , וההבונן והכס , וקנים תחכם .

במקום אחר עבד משכיל ימשול בבן מביש ובחוד אהים יחלק נחלה (משלי ז ב) ויהיה יורש , ואה הבן יגרש מהסתמח בנחלתו , וכן לפני שמש ינון שמו (חלים עב ז) פתרונו יהיה נינו וורעו כל עוד השמש , ויקרא שמו עליהם , ושמו הוא ורעו כמו זכר צדיק לברכה ושם רשעים ירקב (משלי י ו) , והשם והזכר המה הבנים , וכן הוא אומר זכרו אבד מני ארץ ולא שם לו

על פני חוץ (איוב מה יז) , ועיר היונה (צפניה ג א) אשר הביא מנחם לחברו עם מנון לא פתרון מנון ולא דקדוקו כאשר דבר , כי אם כאשר פרשתי , ולא עיר היונה כאשר חבר , כי אם כמו עיר היון , כי בכל נקראת צולה ומצולה , וארץ הצפון ארץ מצולה , ככתוב האומר לצולה חרבי (ישע' מד כז) , וכן ארץ מדי ופרס , ובאשר יאמר און אינך , על עלוה , דוד דודים , שור שושים , קן יאמר יון יונה והיא בבל אשר היא עיר היון , השמר ואל תפן אל און .

דונש

117	ושקל יגע	במשקל נוגע	ויוד ביגע	כמו יוד ביתרים
118	ויבש כיבשת	במשקלת בשת	כנהפך לנחשת	זהבו בכורים

עין מחברת צד 57 ע"ב

יגע , והבאת ואחה עוף יגע (דברים כה יח) במחברת גימל , והוא ממחברת יו"ד כי הוא בו מן היסוד , ואם תאמר הנה היוד סר מן היסוד ככתוב והוגעתם ה' ברברכים (מלאכי ב י) , אומר כי הווי והנקודה הבאה תחת הו"ו שניהם במקום היוד עומדים , ולא הוכל להכחיש ביאת הווי במקום היוד , כי הנה כתוב בספרך כי ויו הוד גביר לאחך (בראשית כו כט) בא במקום היוד , ולכן על"ך להודות כי מיסוד היוד . כמו אל תיגע שכתה את כל העם (יהושע ו ג) , והתבונן ודעת לנפשך יגעם .

[אמר המעריך . הפסוק ואחה עוף יגע , אשר עליו השני דונש בטאן לא נמצא במחבר' מנחם הדפס , ואין ספק כי נשמט ע"י איזה סופר אחרון . וכן להלן בחשובת יבש ובחשובת שנים נשמטו במחברת הכתובים אשר עליהם השני דונש , והתחיהם נמצאו כתובים אחרים , עין בתקדמותי לס' המחברת דף י"א א] .

עין מחברת צד 48 ע"ב

ינש , וגם במחברת בית הבאת ינש היה . כעץ (מיכה ד ח) , והוא במחברת יוד , ואם תאמר הנה היוד סר מן היסוד ככתוב ויבש מקורו ויחרב מעינו (הושע יג טו) , אומר יוד ויבש עומד במקום שנים ליסוד ולקבוץ , כאשר יעמוד במקום שנים גכהבו וכלים כנלים שונים (אסתר א ז) , וכתוב אם יהיו הפאיכם כשנים (ישעיה א יח) , כי אחד מן כלים כלי ולא כל , והאחד משנים שני ולא שן , וגם כמו קן עומד במקום שנים יצאו מלאכים מלפני בצים (יהוקאל ל ש) , וכאשר מצאנו היוד עומד במקום שנים קן מצינו הווי עומד במקום שנים , ככתוב ווי העמודים וחשוקיהם כסף (שמוח לה י) , והיה ראוי להיות כתוב בשלשה ווין השנים ליסוד והאחר ללווי . והוספת , וכאשר מצאנו היוד תהווי כל אחד ואחד עומד במקום שנים , קן מצאנו האלף , ככתוב אני אהבי אהב (משלי ה יז) , היה ראוי להיות בשני אלפין אהב , אהד ליסוד והשני למדבר , וכמוהו , ואחלך מהר אלהים ואבדך כרוב הסוכך (יהוקאל כה טו) , והיה ראוי לכתוב בשני אלפין ואבדך במשקל החרש ואלפך חנמה (איוב לג לג) , ולולי אשר ראינו יסורי הפעלים אהבה ואבדה אמרנו כי האלף אין הוא מן היסוד ככהבו ואבדך כרוב הסוכך , ולא בכתוב אני אהבי אהב , וגם כמו קן לולי

שראינו יסוד הפועל עד יבשת המים (בראשית ח 1) אמרנו כי יוד ויבש מקורו אין הוא מן היסוד כאשר נאמר כי אין יוד יעץ וישן מן היסוד נראוהו יסודיהם עצו עצה (ישעיה ח 1), מחוקה שנת היבד (קהלת ה יא) וללא מצאנו מן יצו יסוד [הפועל אל חוגע שמה (יהושע ז א)] אמרנו אין היוד מן היסוד, וגם כמו כן היינו אומרים כי אין היוד ביבש מן היסוד לו מצאנו בושה ובשת, והודו פן יספק והגך לנחשת, ויכלו ימך בהבל ובשה.

119	ושין שם בשמים	יסוד גם בשנים	לכליו עינים	וגם לסגורים
120	ועטה שת עיט	ועוף הוא העיט	ולא ידע שים	ונשלך בנהרים
121	ולהבל נחם	בשום פה עם פחם	ורחם עם רחם	והרות עם הרים

עין מחברת צד 182 ע"א

שנים, וכתבת בספרך כי השין לבדו יסוד שנים שנים באו אל נח (בראשית ו ט), וגם יסוד אשר כל שמעיה הצלינה שהי אוניו (ש"א ד יא), ואיך הוכל להסיר הנון מן היסוד שנים, ואנחנו נראה שנים מפעל, הנון מיסוד פעלו כפעלו בכתוב ויאמר שנו וישנו ויאמר שלשו וישלשו (מ"א יח לה). ועל משקל שנו מן הפעלים חנו ענו פנו קנו, וכאשר לא יסוד הנון מן היסוד אלה הפעלים כן לא יסוד משני ושנים, ועוד אבאר לך לו היו י: שנים ושחים שני שמות לדבר אחד או לחשבון אחד אמרנו הם שני יסודים והפחרון אחד, ואף כי שנים שם לחשבון הזכרים מפועל בפעלים ושחים שם בניו למנין הנקבות ז). ואוריעך כי כאשר עקרת יסוד שנים בשחים ויסוד שחים בשנים. כן עליך ממשפש חזמתך לעקר שם אחד באחת ואיחת באחד. הסיר תיו מאחת ודלת מאיזו, וישאר בידך מאיזו ומאחת אח. וגם תסור האלף מאיזו למען כי כצאנו ודבר חד את אחד (תו' לג ל) ואו ישאר בידך מאחת ומאחד דו"ל לבדו משרשם. ולכן הוודו פן תאשם אשם, והאדמה לא השם.

1) בניכח לזניק ולזיון תחת לו היו כותב כי תיו.

2) ר"ל אף אם היו מלות שנים ושחים סופבים מדרך הלשון על גבם אחד, או היינו ג"כ אוסיים כי שני יסודים הם, וכינתם אחת כשאר שמות הנרדפים, וכשכ"כ שמלת שנים לזכרים ושחים לנקבות, אין להמלט מלפני כי שני יסודים הם.

ר"ת

עין מחברת צד 132 ע"ב

דונש

עיש. והזרת בחלק אחד קורא ממזרח עיש (ישעיה מו יא) עם התיב עשה ושעם (דניאל ב יד) ופחרת אותו לשון עצה. ואין בין קורא ממזרח עיש ובין ויוד העיש על הפגרים (בר' שו יא) מבל. קורא ממזרח עיש משל לנשר: המסחר כעיש לעוף מארץ מרחקים. וכן מצאנו במקרא, המלכ' נמשלו בעיש ובעוף. ככתוב העיש צבוע נחלתי לי העיש סביב עליה (ירמיה יב ט) וכמו הנשר הנודל נודל הנכפים (יחזקאל יג ג). ואחמה סמך איך הוכל לומר בהחרון קורא ממזרח עיש עצה או יועץ. היש במכתב זה הפחרון להלמידים כשרון. כי אם יבש בהגיון, ישחת הרוי והגיון.

1) בכל הכל' כותב לנקרא.

הוא עוף בעל גונוני, וכראות העופות אותו מתאספין סביב לו להלחם עמו ולאכלו, וצידו העופות יקחנהו ויקשרוהו ביתד חקו בארץ ויתנו ממזרות או דבק סביבותיו ונלכדים: וכן אמר ירמיה הנו לי נחלתי עיש הצבוע. כי נראה כי כן הוא נחלתי, מרוב חשאוניה אוספת חיל הגוים סביבותיה. כי

כאשר העיש צבוע מאסף העומות סביבותיו כן נדלתי (ז) תאספם. ומאשר קראו עיש צבוע הדע כי עיש צבוע הוא עוף ידוע ולא לקלות יזכיר כי כל עיש לאכל נבלות יזכר. כמו וירד העיש על הפגרים (בראשית מו יא) לעיש צפור כל כסף וזית השדה נחתך לאלה (יחזקאל לט ד), וקורא ממורה עיש הוא כורש היועץ עצת ה' לשלוח גלותו ולבנות עירו. וממקום מלכותו שלח אגרותיו והעביר קול ולא לקלות יזכר כי לבנות הבית קורא לו. ושעה דונש בדמותו המלכים לעיש ומביא ראיה מהעיש צבוע כי שני העיש היא פתוחות על פי המסורה. ויען הפתחות כדין המורה הבאה על אהד"ע אשר נפתחת, לא יתכן על המלכים כי אם על הנזלה. ופתרונו כאשר בארתי הכי עיש צבוע נדלתי לי, הכי עיש לאכלו סביב עליה כאשר יבואו העופות סביב העיש לאכלו. וגם לא יזכר למחר רק נשר לגדו, לקלות ולהיות חש, ועיש זה הוא יועץ בלי כחש.

(ז) כ"ו כי בעלתי.

ר"ת

עין מחברת דר 142 ע"ב

דונש

אמר יעקב. נפח באש פחם (ישעיה נד יו) מ"ם יסוד, וכן פירש מנחם באש פחם עם ופעל בפחם (ישעיה מד יב). אך מנחם כתב בחלק פה נפח באש פחם בעבור נפח, ורמה דונש כי לבעבור פחם הביאו, ולכן הקניאו.

פחם. והבאת בחלק אחד בפעלי השניים פחם לנחלים (משלי כו כא) עם ויפח באפיו נשמת חיים (בראשית ב ד), ופחם הוא מן השמות השלישיים המ"ם בו מן היסוד, ופתרונו כמשמעו גלשון היטר, והחשיאך בו ראוך הדולק אש בפחם נופח עליו במפתח. ולכן זורית המ"ם לרוח, ואבדה מ"ם פחם, כמו מ"ם שפם.

נראה כי מנחת קרה בשניהם גם בדונש גם בר"ת ע"י המעתיקים. דונש מצא מלה פחם לברה בחלק פה במחברת פחם ואמר בלבו כי היא פחם לנחלים (משלי כו כא) וע"כ בצדק השיג על מנחם. ור"ת לא ראה כי דונש השיג על פחם לנחלים ואמר בלבו כי השיג על נפח באש פחם, וע"כ השיבו כרת יכוין. והאמת הוא כדברי ר"ת כי במחברת בחלק פה היה כתוב נפח באש פחם בעבור מלה נפח, ופחם לנחלים מוכר במחברת בחלק פחם החבר עם ופעל בפחם (ישעיה מד יב). ולפ"ז שלשת חרדעים יצאו זכאין, ואין מום בכל דבריהם. אפם ראו פה לתוכי כי טעות מה קרה לדונש גם בתשובת חרוץ, כי גם שם חרשע את פחם על אשר פירש חרוץ אכן מאבני שהם, ולא כן הוא. כי מנחם בפירוש אמר בשרש חרוץ שהוא חרב טהור. ורק ייקרף חרוץ בשרש ירק פירש אכן מאבני שהם והיתה טונית על ידקוק ולא על חרוץ לברה. עין המבאר בחזקה ק"ט דר 95 במחברת. המעריך.

עין מחברת דר 126 ע"ב

אמר יעקב. ישכחהו רחם, רחם אמו, רחם (איוב כד כ) עם רחם ארחמנו נאם ה' (ירמ' לא ד), ואין הוא כי אם כמו אשר בצאתו מרחם אמו (במרב' יב יב). והפסוק לקלה נאמר במאמר איוב (ג יא) למח לא מרחם אמות, וכמאמר ירמ'

(כ יו) וחדוי לי אמי קברי ורחמה הרת עלום, ועוד אודיעך אחי מנחם כי הנקודה תבדיל בין רחם ורחם מהבדלתה בין רחם ורחם. ישכחהו רחם שעמו ממעל בריש פתוח, כמו אשר בצאתו מרחם אמו, ורחם ארחמנו נאם ה' שעמו מתחת בחית והוא נקמץ, כמו ברוגו רחם הוכר (חבקוק ג ב) מפני כי הוא יסוד פועל רחמך ה' (תלים כה ו) ועל משקל רחם ורחם ורחם ורחם. להם הפנים (שמות לה יג) שעמו ממעל בלמד והוא פתוח, או רחם שעים (שופטים ה ז) שעמו מתחת בחית והוא בקמץ, מפני שהוא מלשון מלחמה לה' (שמות יז מו). כיום הלאחמו ביום קרב (זכריה ד ג), וההבונן ושייך על אלהים יערב.

הרות . והבאת בחלק אחד על בקעם הרות הגלעד (עמוס א יג) עם מפניך הרים נזלו (ישיע' סד ב), ואין הרות כי אם כמו הרה ויולד. והתבונן לפושעים הנחנבים עם הפסוק הזה חרע כי הם כלם מעשה אכזריות, באמרם על דושם בהרצות הברול את הגלעד (עמוס א ג). על שרפו עצמות מלך אדום לשיד (שם ב א). על בקעם הרות הגלעד (שם א יג), ובקוע הרות היות, היא צמת אכזריות, כשריפת העצמות, ואין אכזריות בבקוע הרים ומדינות. ועדי עליך מנחם מאת אשר עשה מנחם : ככתוב או יכה מנחם את הפסח וכל אשר בה (מ"ב טו יו). וכמורו ויאמר חזאל מדוע אדוני בכה ויאמר כי דעתי את אשר תעשה לבני

אמר יעקב. על בקעם הרות הגלעד למען הרחיב את גבולם, אין להכריע אם פחרון הרות כמו הרי' או מעוברות, כי למען הרחיב את גבולם נראה פחרונם לנבקענה אלינו (ישיעיה ו ו) אשר הוא לשון בקעה להבקיע ההרים והמבצרים. וכן פחרון זה על בקעם את הרי הגלעד להרחיב את גבולם כפחרון מנחם. ולא הוזכר מנחם שני בקיע הרים והפרידם כי אם ובעבור כי סוף המקרא מוכיח. וראיית דונש אשר הביא מהרחיב ה' לנו ופרינו בארץ (בראשית כו כב) אינה ראייה ברורה, כי פחרונו כמרחב בצרה. ונפש שניהם בנפש החיים צרורה.

ישראל רעה, מבצריהם תשלח באש ובחריהם נחרב תהרג ועלליהם חרשש ודחיהם חבקע (מ"ב ח יג). ואם תאמר מה ענין בקוע הרות ויולדות מן רחב הגבול הכתוב על בקעם הרות הגלעד למען הרחיב את גבולם. ואומר איך לא ירחיבו את גבולם בהרגם אויביהם גדוליהם וקטניהם עד עלליהם והריותיהם? ומדבר אבינו יצחק תלמד כי בסור האויב המריב ירחב הגבול. באמרו ויעתק משם ויחפר באר אחרת ולא רבו עליה ויקרא שמה רחובות, ויאמר כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ (בר' כו כב). והתבונן ואל פחרון פרץ בלשון פרץ.

ז גם הכתוב היה נשפט במחברת מנחם, ודחיהו נמצאו כתובים אחרים עם מלת ה. וראוי להעיר כי בכל הניסחאות אשר לפני, כתוב הרים מלו מפני ה'. וכן לא נמצא בכתבי קדש.

122	כרסו עם כרסם	בחלק אחד שם	קשרם ורכסם	והמה ביתרים
123	במשנה הוללה	אשר הדין גבלה	ככרסום לנמלה	כמו בן לחזירים
124	יפה נוף הר ציון	אשר בחר עליון	לנפת שם דמיון	ופלך וכפירים
125	ונוף בלשון משנה	אמת אומן אמונה	כמו ענף נמנה	וברים וקצירים

עין מחברת צד 110 ע"ב

יכרסמנה, והבאת בחלק אחד יכרסמנה חזיר מיער (תלים פ יד) עם מלא כרסו מיעדני (ירמיה נא לד), והם שני חלקים. כרס הוא שם שלישי על משקל כסף לא נמצא מפועל במקרא, ויכרסמנה הוא פועל רביעי. אין לו דומה כי אם מלשון משנה, שדה שכרסמנה נמלים (פ"ב דפאה), וכרסמוהו בכף ובקוף שתי לשוני, מטכסין (ז) ומטקסין (ז), ופחרון יכרסמנה יקצצנה ויקוססנה, והתבונן בחכמה הסצאנה, אם כספך תבקשנה, וכמטמונים תחפשנה,

אמר יעקב, יכרסמנה חזיר מיער וזו שדי ירענה, לא חזרו מנחם עם כרס כי ידע מנחם מם מן יכרסמנה יסור, אך שוב לנו לדמוהו לדומה, כמו כרסם לכרס לפי ענינו, מלפרשו בלשון כרסום אשר לא דומה. כי כאשר דמה מנחם בשסכם על דל (עמוס ה יא) בשם לש (ז), כן דמה יכרסמנה לכרס ופחרונו שתי תיבות יכרסמנה יכרס ממנה, כמו מלם אשר פחרונו מן להם או מן למי, אך פחרון דונש לא יתכן אשר פרשו לשון שבר כמו כרסמוהו נמלים, כי סופו יורה על תהלתו אשר אמר וזו שדי ירענה, גם למעלה אומר ואורה כל עוברי

דרך (תלים פ יג). ועל כן נשחת הכרם יען עוברי ררך אורים ומלקטים אותה וחזירי יער אוכלים וזו שדי רועים, ואשר לא פותרים בן שועים,

ז ר"ל מסכה (ישעיה מב כב). עין במחברת שרש ב"ס.

יפה נוף, ודמית יפה נוף משוש כל הארץ
(תלי' מח ג) אלי שלשת הנפת (יהושע ז יא) .
כמרמה העשן לתופת, ונוף אין לו דומה במקרי
כי אם בלשון משנה הנקרא בה הענף נוף .
באסרם האילן הנושה נטו לרשוח הרבים, נטפו
וענפו וקצירו אחד הם . ונקרא הר ציון יפה
נוף יפה ענף, כי הוא הר הנוחים, והתבונן
לפתרון הדתים .

נוף ויהיה פתרונו היפה בערים ובנפות כאשר יאמר חפז מן חף ויאמר נפת מן נף, ויש מהפותרים
נפה גובה מן הונף, ואין בפתרונם שרש וענף .

126	ודמה גם המשיל	לכלף ולכשיל	חרבות ויכשיל	פתיים ובערים
127	ואף פיהו פצה	ברצותו רצה	ואותם לא חצה	בספרו נגורים
128	ואף שם איסירם	כאסור ואסרם	אני לא אתבירם	כמשקל ופשרים
129	ואומר ייסירו	כאומר ייסירו	במשקל יישרו	ואומר מיישרים

עין מחברת צד 128 ע"ב

איסירם, ודמית איסירם כשמע לעדתם
(הושע ז יב) אלי לאסרך ירדנו (שופטי' טו יג) .
והרומה לו ויספתי ליסרה אתכם (ויקרי' כו יח) .
ונוסף היוד השני באיסירם כאשר נוסף ביישורו,
ככתוב ועפעפק יישרו נגדך (משלי ד כח) ,
והתבונן והלבש הכמה במדך .

אמר יעקב . יפה חברו מנחם, ולא יתכן
מליסרה . כי לולי מן ליסרה הוא, היה לו להיות
אִתְּךָ כמו היסרך רעתך (ירמיה ב יט) וכמו
אלהיך מיסרך (דב' ח ה) . אך באומרם איסירם
פתרונו מעין ראש המקרא אפרוש עליהם רשתי
כעוף השמים איסירם כשמע לעדתם ; כעוף
השמי' אשר אורידהו על ידי הרשת אשר מפלים

עליו כן אורידם ואיסירם ואקשרם כאשר קושרים העוף למען לא יפרח ויברח, ואיסירם איננו מן
אסר כי אם מן יסר כמו מוסרות (איוב לט ה) ומוסר מליכים פחה (שם ב יח) , כשמע לעדתם
איסירם כאשר שמע לגלות הושע בן אלה אשר נאסרו ונכלאו ונקשרו בשלשלאות ונחשתיים כפתרון
כאשר שמע למצרים יחילו כשמע צור (ישעיה כג ד) . ומנחם יפה חברו, אשר כמו ליסרה ספרו,
הוא הדבר אשר לא דברו .

נפלא הוא כי בשרש סר מחברת סמחם לא נזכר הכתוב לאסרך ירדנו בחלק אחד עם איסירם כשמע . וגם
בשרש אסר אשר שם הובא לאסרך ירדנו לא הובא עמו איסירם כשמע . וגם מלשון ר"ה לא נראה כי דמה
מנחם איסירם לאסרך . ע"כ אחשוב כי טעות היא בדברי דונש, והיתה לאסרך ירדנו צ"ל כתוב אחר כמו ומסרות
עורד (איוב לט ה) או מוסר מליכים פחה (שם יב יח) כאשר חזירי נם ר"ה בהכרעו . או יתכן יותר לומר כי
אחר ואת דונש פתרון סמחם על איסירם לשון קשר הוא, השב למשפט כי דמה איסירם אל שרש אסר אשר
לכ"ע פתירונו קשר . המעריך .

עין מחברת צד 110 ע"ב

בכשיל וכלפות, ואמרת כי כשיל וכלפות
(תלים ער ו) כלי מלחמה הם, ואין הם כי אם
כלי חושבי עצים . הכשיל הוא הקרדום, כי
כן הוא מתורגם ובקרדמות באו לה (ירמיה

אמר יעקב, אם כשיל וכלפות קרדומות
הן גם מכלי קרב הם כדברי מנחם כאשר חמצא
הנה ובקרדמות באו לה (יר' מו כב) . ובקרדמות
סעמים הולמים וסעמים קוצצים, כחוטבי עצים,

מו כב) וכמא דעלין בכשילין, וכלפות הם כפשישין בלשון הערב, ולא מכלי קרב .

רצותי, ובהלק אחד הנאת את מי עשקתי
 ואח מי רצותי (ש"א יב ג) עם רוצה ה' את
 יראיו (תלים קמו יא) ודברך זה לא יראה, כי
 אין לכעס ולרצון בפסוק ענין, ורצותי מן רצון
 לא יתכן בבנין, ולא יעלה עמו למנין, ודומה אל
 את מי עשקתי ואת מי רצותי, רק עשוק ורצוף
 (יגרים כח לג) וחרץ את גלגלתי (שופטים ט ג)
 המרוצה (ירמיה כב יז) בחפשמם בך בכפך חרוץ (יחזקאל כש ז) למען חרע כי לא לקלים המרוץ,
 בפרצם הגדרות פרוץ.

130	וגם פארור בפאר	עלי ספרו באר	ובו אמר אאר	חשכים נקרים
131	והנה הוא כפח	לקוהו המפח	ולמשפט מספח	ותועה ושברים
132	כמו פום שם פימה	ואין לו בתמימה	לפתי מחכימה	מעידים נכרים
133	ושובים ושכבים	בפתרונם שויים	ופשרו כשביבים	לאש הכיורים

פארור, והנאת בהלק אחד כל פנים קבצו
 פארור (ויאל ב ז) עם מקל הפארה (ירמיה מז
 ז) לחת להם פאר (ישעיה כג א) והבדלתו מן
 הדומה לו והנה בכיור או ברוד או בקלחת או
 בפרור (ש"א ב יד) למען כי נכתב בא', והוא לא
 נקרא בו, והוא כתוב עם ארבעי' ושמונה חיבות
 במסורת לא יקראו אלפיהן; ואלה מהם, משאת
 כי חשה ברעך משאת מאומה (רברים כד י)
 ויהי להשובת השנה לעת צאת המלאכים (ש"ב
 יא א), ואוריד כאמר יושבים (ישע' יג), והיו
 שאסך למשיסה (ירמיה ל מז), וקאם שאן
 בעמיק (הושע יד), ואמאסאך מכהן לי (שם
 ד ז), מפניו יחילו עמים כל פנים קבצו פארור
 (ויאל ב ז), עד אנה חגיון נפשי וחדכאוני
 במלים (איוב יב ב). וגם יהונתן בן עוזיאל
 המתגנמן לא הבריל בין קבצו פארור ובין
 גלגלת או בפרור באוטרו בפתרונו איתחפאו
 ברום אמכין בקרא, והענין כלו הוא ענין צרה,
 לא יורה על התפארת ופאר כי אם על קדרות
 הרוד והפרור, וההונקן לדבר ברור, ושימהו
 בלבך צרור.

נמלא הוא כי הפסוק כל פנים קבצו פארור נמצא ב"ה
 גם בפרש פ' מוטבר עם ובשלו בפרור. ואין ספק כי
 משעת הוא שם, ולא נמצא בשאריו ב"ה. המעריך.

אמר יעקב. דברי מנחם יחכנו. כי איך
 יכול ויתכן לפרש כדברי דונש וכל פנים קבצו
 דוד או סרור? אך קבצו פארור כמו וכוכבים
 אספו נהגם אשר בסוף הענין (ויאל ב י). כי
 נאסף הנוגה מן הכוכבים ונקבץ הפארור מן
 הפנים, ודרך לשון אותה הנבואה ללחות קבוץ
 הפארור בפנים, ואסיפת הנוגה בכוכבים, וכה
 פתרון המקרא: מפניו יחילו עמים וכל פנים
 קבצו פארור, ותפארת אדם נקבצה משחד
 הלחלה הארבה. ופארור כפאר, ומחספס
 כחסף, עושים כעוה, שרשר כשרש קבני מנחם,
 וגם לדברי דונש אשר משריש ז' עושים יהיה
 פארור כמו פאר אור, כי גוה יודה דונש כי מן
 ארם ארמדם מן ירק ירקק חב חבירותיו שחר
 שחרירה, וכן יאמר מן פאר פארור ואלפין
 ברוב מקומות מחוסרות, כמו וחופהו (ש"א
 כה כד) תפיני (ויקרא ו יד) אל הנא (איוב ג ז)
 יתן את שלחך (ש"א י ז) לא יהל שם ערבי
 (ישעיה ג ז) וכן הרהב, ועל אשר כתב בעל
 המסורת כי האלף של פארור אינה נקראת הנה
 אפרש דין אלפי המסורת בחשובת אויקים, וגם
 המסורת אינו מוועינו חסרון המקראות האלפין
 עם שינוי פתרוןך אך מאותן אלפין אשר יכולות
 להיות נקראות על פי המסורת ולא נקראות עם
 ואחם אשר אין דינם להיות ונכתבות ולא נקראות מנה ארבעים ושמונה, ופארור בפרור, שגיון ברור.

אמר יעקב , בפתרון ויעש פימה , אין בין מנהגם לדונש מאומה .
 פיהם כולל פימה , ודמית ויעש פימה עלי כסל (איוב פו כו) אלי פום אריותא (דניאל ו כג) , ודמיות זה לזה לא יתכן , כי איך חדמה ויעש פימה עלי כסל אלי פום אריותא והפסוק כתוב בערין השמן והדשן , ולא במדקר השעון הישן . ולא ואינו פה עלי כסל , כי אם בשעינת רומח או מכת חרב , ולכן נאמר אין לפימה דומה במקרא , ופתרון פימה לפי הענין או מכת חרב יבלח הלב שקנה , והשכילה ושכל קנה נא , ואל תאהב שנה .

עין מחברת צד 169 ע"א

אמר יעקב , כי שבבים יהיה עגל שמרון לא כדברי דונש הפיתרו שביבי אש כי לא יתכן מזהב שביבים , ולא כדברי מנחם הפתרו לשון שבי . אפס כה פתרון הפסוק : כי ישראל והוא חרש עשהו ולא אלהים הוא פי שבבים יהיה עגל שמרון , פתרונו אלא שובבים ושובבות ועון והטא הוא עגל שמרון , שהרי כי משכו אליו , ופתרון יהיה כמו היה כמו הוא , ופתרון הפסוק שבבים ושובבו' והטא ועון הוא עגל שמרון משגורגמס אששוריל שמרון , ונקרא האדם החוטא שובב פתרונו מושב מדרך טוב כמו עיקר ועיקרו , ובלעו בלשוננו קמשיינין והשובבות הוא החטא נקרא שבב , והשפיל ותפיל לפניו כל בעלי דבב , ולא ילך שובב , בדרך [איש] לבב .

134	ושת שריתוך	כמו השארתיך	והוא פתחתוך	אסור הסוגרים
135	ושרה ומשרה	כזרה ומזרה	וקרה ומקרה	עליות בקרים
136	ואספרנא תקנא	בתלק תיו יבנה	הלא זה הוא בונה	בעכביש קורים

עין מחברת צד 181 ע"א

אמר יעקב , פתרונו כמו והשארתיך , וכן הגור ר' אברהם הגבלי בספרו כדברי מנחם , ואשר לא נמנה במחוסרי האלף , כי לא באו לחשבון ושיריו כאשר פרשתי למעלה אשר המסור' משייר , ועוד יען אשר נחסר ממלאכתו כל החסר מהשארתיך . ופתרונו אשר השאירו נבזוראן עם גדליה בן אחיקם , ולא יתיישב פתחתך כאשר אמר דונש כי לא היה נכון להחבשר , כי בזקים יאסר .
 ונאמר לו ועתה הגה פתחתך מן האויקים אשר על ידך אם טוב בעיניך לבוא אחי נבל (שם) , זבעת ההיא הפגיע בו אויבו , כאשר נאמר לו התפלל בעדנו אל ה' אלהיך בעד כל השאריות הזאת כי נשאנו מעט מהרבה (שם מב ג) ובדמותנו שריתך אלי משרה קמרון . נפשו הפתרון ולא סר הויד האחרון . כי על משקל משרה , מורה ישראל (ירמיה לא י) , והמקרה במים עליוהיו (תלים קג א) , וכאשר נאמר הכיה קרוהו (נחמיה ג ג) כן נאמר ורדהו , ושרוהו . וכאשר נאמר אם לא שריתך כן נאמר קריתך ווריתך . והורה לאמה כאשר קריתך , ואורך כאשר הוריתך .

תקנא . וגם דמית אספרנא תקנא (עורא ז יו) אמר יעקב . תקנא לשון קנין , ולא פתרו אלי תקן משלים הרבה (קהלת יב ט) וזה הדמיון מנחם כענין , לא יוכל לתקן כענין הפתרון . כי לו היה כמו תקן הוסיף תיו הסדרב והסיר האלף ואמר התקן . ופתרון תקנא בארמית תקנה בעברית . ואם תאמר איך נשדה במבטא אספרנא תקנא מן הארמית עם וכי תקנה עבד עברי מן העברית , אומר אינם שוים לא במכתב ולא בנקידה . כי תקנה עבד עברי כתוב בה"א פתוח , אספרנא תקנא באלף קמץ . ולו היו שוים במכתב ובנקידה לא הויעלך החשובה הזאת , כי יש לנו דברים רבים בארמית מכתבם ונקודתם כדברי העברית בספר דניאל ועורא , התבונן בס והיו לך בפתרון לעורה .

137 וחרב בבנין לתקן ולקנין ופטר בענין לדכרין בוכרים
 138 ודכרין הם אלים למזבח הם עולים לתטאת עוילים להמציא כפורים

עין מחברת צד 64 ע"א

דכרין . כל קבל דנא אספרנא תקנא בכספא אמר יעקב . דכרין הם אלים , בני שנתיים גדולים . דנה דכרין אמרין ומנהתהון ונסכיהון ותקרב המו (עורא ז יז) . ועוד בפסוק הוזה שגית בפתרון דברך , באמרך דכרין הם זכרים בלשון הארמית , ולא הם כי אם אלים , כי המלך אשר נתן הכסף לעורא הסופר לא צידו לעזוב הנקבות ולקנות הזכרים , והנשילך בפתרון דכרין כי לא ידעת כי מלה אחת החיית מן הארמית תחלק לענינים . הענין אחד בנים זכרים מתורג' בנין דכרין . והענין השני אלים מתורגם דכרין , וכן הוא מתורגם בתורה שור ואל תור וזכר . וכמו דכרין מלשון הארמית נחלק לענינים כן ון מתחלק לענינים . וכמון לכלה בה (רניאל ד ט) לשון כללה ופינסה , וכל זני זמרא (שם ג ז) לשון מין . כמו ואת כל עורב למיני (ויקרא יא טו) הוא מתורגם לונה . סב כען וינדך (בראשית כו ב) הוא כלי מלחמה . וכמו כן רו מתחלק לענינים . ויתרתי ארעא () לשון רויא . ורוייה דרביעאה (רניאל ג נה) לשון תואר . וכן מתורגם יפת האר (בראשית כס יז) שפירא קרניא , וכמו אלה בארמית רבים , במבטא שוים ובפתרון שונים , והתבונן בס אני הבונים , מיראה וחכמת הארמונים .

139 תקופת השנה	בחמה ולבנה	אלי תקיף בנה	ותקף גבורים
140 והתיו בתקופה	כמו תיו בתנופה	במקרא תעופה	כאבר כנשרים
141 והשירה ארוכה	והסינים חרבה	ורק לא נערכה	לאחד מעשרים
142 במאה ועשרה	שמונים נקשרה	שקולה ושמורה	לאותות ולמורים
143 ומן הנותרים	ביושר נפתרים	כמאה גם עשרים	בלא שיר נסדרים
144 בפתרונם יש די	לעובדי אל שרי	היות כמו ערי	עלי הנשארים
145 ואם יבעם נבל	וכל לץ יתאבל	וכל פתי יובל	למבח כשורים
146 ירוקב בקנאות	ויועד בשנאות	לשואות ומשואות	ומספד תמורים
147 חכמים ישמחו	וספרי יקחו	ועוד לא ישכחו	דברי הישרים

תמה השירה מבוארה במבטא ננבלה מתוארה . והנני אעריך לך מן הנשארים עלי אלף בית במאה ועשרים להיות התשובות מאתים בעזרת בורא שפתים .

עין מחברת צד 186 ע"א

תקופת , והבאת בחלק אחד וידי לתקופה אמר יעקב , פתרון תקופה לשון הקפה , רק השנה (דה"ב כר כג) עם שחקף ממנו (קהלה כי הקיפו שהוא הקפה מן פעל של שלש אותיות